

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

**HALI-KİLİM PAZARLAMA SORUNLARI
KAPSAMINDA ESKİTME YÖNTEMLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Sohrab NIAZI
150301014

İSTANBUL 2018

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

HALI-KİLİM PAZARLAMA SORUNLARI KAPSAMINDA ESKİTME YÖNTEMLERİ

Düzeltilmiş Yüksek Lisans Tezi

Sohrab NIAZI
150301014

Danışman:
Prof. Dr. Aydın UĞURLU

İSTANBUL 2018

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Sohrab NIAZI'ye ait

“Halı-Kilim Pazarlama Sorunları Kapsamında Eskitme Yöntemleri” adlı çalışma,
jürimiz tarafından Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı,

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Üye Prof. Dr. Aydın UĞURLU
(Danışman)

Üye Prof. Dr. Şerife ATLIHAN

Üye Prof. Dr. Zeki FINDIKOĞLU

Tez No:

Tez Savunma Tarihi: 05.03.2018

Prof. Dr. Aydın UĞURLU

Enstitü Müdürü

...../...../20...

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Halı-Kilim Pazarlama Sorunları Kapsamında Eskitme Yöntemleri” adlı çalışmamla ilgili Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Sohrab NIAZI

05.03.2018

DÜZELTME METNİ

1. Yazım hatası ve bazı cümlelerde anlam hataları dikkate alındı ve düzeltildi
2. İçindekiler bölümü genişletilmiştir.
3. Bölümlerde daha çok dipnot kullanıldı.

ÖZET

Tekstil ürünleri içinde çok önemli bir yere sahip olan halı, ihtiyaçlardan dolayı ortaya çıkmış olup, ilk çağlardan bu yana insanoğlunun kültür tarihiyle birlikte gelişimini sürdürmüş ve en önemli uğraşlardan biri olmuştur. Zengin bir alt yapıya sahip olan geleneksel halı dokumalar, günümüzde çağdaş sanat içinde yerini almıştır.

Orta Asya'dan çıkmış olan Pazırık halısı, göçebe kültürün en büyük mirasıdır. Yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte evlerin, sarayların, köşklerin zeminlerinde ve duvarlarında kullanılmıştır. Coğrafi konum, iklim, sosyo-ekonomi ve kültür etkisine göre halı; üretim tekniği, malzeme ve desen farklılıkları olsa da temel özellikleri hep aynı kalmıştır.

Selçuklu Türkleri bu sanatı Orta Asya'dan Anadolu'ya taşıyıp, devam ederek geliştirdiler. Osmanlı döneminde halı sanatı Türkiye'nin birçok bölgelerinde özellikle Gördes, Kula, Isparta, Konya, Hereke ve Çanakkale de dokuma sanatı devam etmiştir.

19. yüzyılda İngilizlerin, Anadolu'da halı dokuma şirketlerini kurduktan sonra Türk halı sanatında yeni bir dönem başlatmışlar. Kök boyalar yerine, kimyasal boyalar kullandılar, motifleri farklılık gösterdi, boyutlarını değiştirdiler. Sonuçta Türk halı kültürünü, kendi istekleri doğrultusunda değiştirdiler¹.

Diğer yanda 20. yüzyılda halının endüstriyel bir ürün haline gelmesi, dokuma halıların satışında gerileme ve düşüşe sebep oldu, bu yüzden halı tüccarları eskitme yöntemleriyle halı sektörünü yeniden canlandırmaya çalıştılar.

“Halı-Kilim Pazarlama Kapsamında Eskitme Yöntemleri” konulu tezimin çalışması dört temel bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, Türk halı sanatına genel bakış, açıklanmıştır.

İkinci bölümde, kirkitli dokumaların yıkanması incelenmiştir.

¹ -Elvan ANMAÇ, “19. Yüzyıl Sonu 20. Yüzyıl Başı Batı Anadolu Ticari Halıcılığı”, Osmanlı, cilt: 3, Ankara 1999, s.523

Üçüncü bölümde, kirkitli dokumalarda eskitme yöntemleri araştırılmıştır.

Tezimin dördüncü bölümde, kirkitli dokumalarda eskitme yöntemler ile sanatsal deneylere dönüştürülmesi yer almaktadır.

Anahtar Kelimeleri: Halı, Kilim, Eskitme, Kirkitli, Tekstil

ABSTRACT

Carpet, which has a key position among textile products, has come into existence as a consequence of needs, it has continued its development along with the history of culture of humankind, starting from the ancient times and has been one of the most significant occupations. Traditional carpet weaving, which has a rich infrastructure, has taken its place among contemporary arts today.

Pazyryk carpet, which originated from Central Asia, is the biggest heritage of the nomadic culture. Following the transition to settled life, it has been used on the floors and walls of houses, palaces and mansions. Despite the variations in the production techniques, materials and designs, depending on geographical location, climate, socioeconomic status and culture, its basic features have remained the same.

Seljuk Turks have brought this art from Central Asia to Anatolia, they continued with it and developed it. The carpet art present during the Ottoman Era has continued as weaving arts in many parts of Turkey, especially in Gordes, Kula, Isparta, Konya, Hereke and Canakkale.

After the British established carpet weaving companies in Anatolia during the 19th century, they started a new era in the Turkish carpet art. They used chemical dyes instead of root dyes and the motives were different and they changed the dimensions. As a consequence, they changed the Turkish carpet culture according to their own wish².

On the other hand, the fact that carpets became an industrial product in the 20th century, led to a decline and decrease in the sales of woven carpet, therefore, carpet merchants tried to revive the carpet sector with wearing methods.

The studies conducted for my thesis with subject “Wearing Methods Within the Scope of Carpet-Rug Marketing” comprises of four basic parts:

A general overview to the Turkish carpet art has been explained in the first part.

² -Elvan ANMAC, “ Commercial Carpet Business in West Anatolia at the end of the 19th Century, Beginning of the 20th Century”, Ottoman, binder: 3, Ankara 1999, p.523

Washing of weavings with carpet loom (with korkit) have been examined in the second part.

Wearing methods of weavings with carpet loom (with korkit) have been researched in part three.

The fourth part of my thesis comprises of transforming weavings with carpet loom (with korkit) into artistic experiments with wearing methods.

Keywords: Carpet, Rug, Wearing, With Carpet Loom (With Korkit), Textile

ÖNSÖZ

İnsanların üretme yeteneği ve sanat, insanlık tarihiyle başlar. Bu bağlamda halı sanatını anlamak görüldüğü kadar kolay değildir. Halı sanatı binlerce yıllık bir evrimin bir yolculuğun ve dolaşımın sonucu olarak günümüze kadar ulaşmıştır

Türk kültür ve medeniyetinin bir ürünü olan, uzun bir geçmişe sahip halı dokuma sanatı, geleneksel el sanatları içinde önemli bir yeri vardır. Göçebe toplumların yere sermek üzere geliştirdikleri halı dokumalar, zamanla ev dekorasyonunda vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir.

İnsanlar, gereksinimlerini karşılamak, doğal hayata ayak uydurmak ve kültürel ortamda hayat bulmak için dokumacılığın gelişmesini sağlamışlardır. Halı sanatı her devirde geleneksel sanatlar ve toplumun kültürüyle bağlantılı, paralel bir gelişme göstermiştir. El dokuma halılarımız bizler için birer kültürel miras parçası ve ince işçilikleri nedeniyle de adeta birer sanat eseri konumundadır.

Makinelerin hayatın her alanında olduğu gibi halı üretimi için de kullanılması, el dokuma halıların sanatsal değerlerini kaybetmesine, desenlerin basitleşmesine, kimyasal boyaların, her yerden kolaylıkla temin edilebilir olması, bitkisel yün boyaların ortadan kalkmasına sebep olmuştur.

Bu yüzden halı dokuma sanatı durgunlaşarak durma noktasını gelmiştir. Sonuçta uygulamalardaki yöntem değişikliği nedeniyle halıcılığın sanatsal yönü yok olmuş, tamamen ticari bir sektör haline girmiştir. Tezimin konusu ile ilgili ele aldığım, “Halı-Kilim Pazarlama Sorunları Kapsamında Eskitme Yöntemleri” ve ticari yönüyle bağlantılı araştırmalarımı hocamın istekleri doğrultusunda başladım.

Araştırmalarım sonucu halılardaki eskitme yöntemleri, yerini tamamen ticari faaliyete dönüştüğü kanaatine vardım. Halının seri üretimine geçilmesiyle gün ışığına çıkan halının eskitilmesi, birkaç yöntemle gerçekleştirilebilir. Her yöntemin kendine has özel şartları vardır. Örneğin bir halı gerekirse güneş yöntemiyle daha iyi bir şekilde olgunlaşabilirken diğer bir kilim ilaçlama yöntemiyle daha iyi bir sonuç elde edilebilir.

Bu tezde, eskitme yöntemlerini tek tek araştırıp, yazmaya çalıştım. Tezimin hazırlama aşamasında tecrübesiyle, şahsiyetiyle ufkumu aydınlatan ve her daim desteğiyle bana yol gösteren saygıdeğer Prof. Dr. Aydın UĞURLU'ya saygı ve şükranlarımı sunarım.

Ayrıca, Özen Halı Yıkama fabrikasının sahibi bay Mustafa KARAKUŞ ve tecrübeli baş elemanı bay Mustafa LAZGİN TOĞ, bu konuda yeterli bilgi ve tecrübelerini benimle paylaştıkları için çok teşekkür ederim.

Mart 2018
Fatih/ İstanbul

Sohrab NIAZI

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1
1. TÜRK HALI SANATINA GENEL BAKIŞ	3
1. 1. Pazırık Halısı	6
1. 2. Selçuklu Halı Sanatı	8
1. 3. Osmanlı Halı Sanatı	18
1. 4. Yöresel Halı Sanatı	27
1. 5. İngilizlerin Anadolu Halıcılığına Sızmaya Başlaması	29
1. 6. Günümüzde Halı Sanatı	32
1 . 6.1. Geleneksel Halı Sanatını Modernize Eden Sanatçıları Birkaç Örnek	34
1. 7. Halının Eskitilme İşlemlerinin Satıcı ve Tüketiciye Etkisi	37
2. KİRKİTLİ DOKUMALARIN YIKANMASI	38
2. 1. Halıların Temizleme Amacıyla Yıkama	39
2. 2. Halıların Eskitme Amacıyla Yıkama	39
2. 3. Halıların Arkasındaki Tüylerin Ateşle Yakılması	40
2. 4. Dolap İşlemleri (Toz Alma Dolabı)	41
2. 5. Soğuk Su ve Deterjanla Yıkama	43
2.6. Kurutma Yöntemleri	44
3. KİRKİTLİ DOKUMALARDA ESKİTME YÖNTEMLERİ	48
3. 1. İlaçlama Yöntemiyle Renklerin Soldurulması Soğuk su ile	49

3.1.1. İlaçlama Yöntemiyle Renklerin Soldurulması Sıcak su ile	50
3. 2. Doğal Boyalı Halılarda Yıkama ve Eskitme Yöntemleri.....	52
3. 3. Açık Havada Güneş Altında Renklerin Soldurulması	55
3. 4. Hayvan Dışkıları ile Renklerin Soldurulması	58
4. KİRKİTLİ DOKUMALARDA ESKİTME YÖNTEMLERİYLE SANATSAL ARAŞTIRMALAR	61
4. 1. Kirkitli Dokumalarda İlaçlama Yöntemiyle Deneysel Çalışmalar	62
4. 1. 1. Kirkitli Dokumalarda Güneş Altında Soldurma Yöntemi	65
SONUÇ	66
KAYNAKÇA	67
DİZİN	71
RESİMLER LİSTESİ.....	74

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
bkz.	: Bakınız
Ç.	: Çizim
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
F.	: Fotoğraf
FSMVÜ	: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
GSF	: Güzel Sanatlar Fakültesi
M. Ö.	: Milattan Önce
M. S.	: Milattan Sonra
s.	: Sayfa
S. N.	: Sohrab NIAZI
TA	: Türk Ansiklopedisi
TDV	: Türk Diyanet Vakfı
TİEM	: Türk İslâm Eserler Müzesi
TSMK	: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
vb.	: ve benzeri
y.	: Yıl
yy.	: Yüzyıl
YKY	: Yapı Kredi Yayınları

GİRİŞ

Dokuma halıcılık, insanlık tarihi kadar eskidir. El dokumaları yapan milletin kültürünü, medeniyetini göstermesi açısından önemlidir. El sanatları içerisinde köklü tarihi geçmişi nedeniyle en önemli yeri olan sanat dalı el dokuması halıcılıktır. Halı, insanoglunun doğaya karşı ve doğayı kendine uydurma mücadelesinin ilk ürünlerindedir. Halıcılık kırsal alanlarda yaygın bir geleneksel el sanatıdır. Halıcılık mesleği gelir durumu orta ve alt seviyelerde bulunan aileler tarafından sert iklime sahip yerlerde çokça görülür. Son dönemlerde makine halısının ucuza mal edilmesi ile el dokuma halıcılık da azalmıştır.

Halı; yün, pamuk ve kıl ipliklerinin halının boyuna birbirine paralel şekilde dizilmesinden meydana gelen örgü iskeletinin her çift teline düğüm atılıp üzerine atkı atılıp sıkıştırılmasıyla yapılan bir dokumadır³.

Halılar üzerinde henüz yüzyıl geçmemiş olan araştırmalar, halı sanatının başladığı yerin Orta Asya'da Türklerin yaşadığı bölgelerde olduğunu ortaya koymuştur. Bu sanatı, geliştiren ve bütün dünyaya tanıtan Türkler olmuştur. Düğümlü halılar ilk defa Türklerin bulunduğu bölgelerde ortaya çıkmıştır ve gelişmesini sürdürmüştür. Düğümlü halıların tarihi Türk tarihine sıkıca bağlıdır.

Türklerin bu ananevi sanatı yüzyıllardan beri yaşatılmış ve bir dokuma tekniğine tabi olarak gelişmesinde bu özelliğini muhafaza etmiştir. Bundan dolayı halılar üzerinde yapılan genel incelemelerin hareket noktası, haklı olarak Türk halılardan başlatılmasıdır. Bu husus hem tarihi hem de düğümlü halının teknik özelliklerine bağlı olan bilgisel gelişimini belirtmek yönünden sağlam ve belirli sonuçlara varılması sağlamaktadır⁴.

³ - Ali ÖZEL, Halıcının El Kitabı, Adak Matbaacılık, Ankara, 1986, s. 6

⁴ - Şerare YETKİN, Türk Halı Sanatı, 2. Basım, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1991, s. 3

Erdmann'a göre; dünya üzerinde halının vatanı 30 ile 45 derece kuzey paralelleri arasında kalan bölgedir. 30 derece kuzey paralellerinin güneyinde kalan bölgeler fazla sıcak olduğu için genellikle hasır kullanılmaktadır. 45 derece kuzey paralellerinin kuzeyinde kalan bölgeler de ise çok soğuk olduğu için hayvan postu tercih edilmektedir. Söz konusu 15 derecelik bölgenin doğusu keçe, batısı ise halı bölgesidir.

Dokuma tekniği konusunda tam bir fikir birliği bulunmayan Pazırık halısı bir tarafa bırakılacak olursa, halen kabul edilen dünyanın en eski halıları doğu Türkistan bölgesinde bulunan halılardır. Ancak, Erdman'a göre doğu Türkistan, bu bölgedeki duvar resimleri ve minyatürlerde tasvir edilen örneklerden de anlaşıldığı gibi bir bölgedir. Buna göre en yakın tahmin, doğu Türkistan'da bulunan halılar batıdan getirilmiş olmalıdır⁵.

Konya'nın 150 km güneydoğusunda bulunan Çatalhöyük'teki kazılarda ele geçen Neolitik Çağa ait dokuma ile ilgili malzemeler, kabartma ve heykellerde bulunan ayrıntılar bu sanatın M.Ö.6000 yılından itibaren dokuma sanatının Anadolu da en eski çağlardan beri bilindiğini gösteren önemli belgelerdir. Burada yapılan kazılarda Neolitik Döneme ait olduğu tahmin edilen bitki ve yünden yapılmış dokuma parçaların bulunması M.Ö. 6000'lerde Anadolu'yu ilk dokuma yapılan yer olma konusunda ön plana çıkarmıştır⁶.

Milattan 2000 yıl öncesinden beri Mısır'da, Anadolu'da İran'da Kafkasya'da, Hindistan'da ve Balkanlar'da Halıcılık yayılmıştır. Bütün bu bölgeler Türklerin yaşadığı ve egemenlik sürdüğü yerlerdir. Türk soylarının bulunmadığı ve yaşamadığı yerlerde ise halıcılığa hemen hemen hiç rastlanmaz⁷. Türk halı sanatı 13. Yüzyılda Anadolu Selçuklular tarafından Konya da gittikçe başarı kazanarak, halı sanatı 19. Yüzyıla kadar devam etmiştir. Osmanlı döneminde Türkiye'nin çok bölgelerinde özellikle Gördes, Hereke, Kula, Isparta, Konya, Kayseri, ve Çanakkale da halı dokuma sanatı devam eder.

⁵ -Erdman KURT, "Der Teppich Des 15, Jahrhunderts 15, Ayr Türk Hahm", İstanbul 1957 s.85-86

⁶ -Macide GÜNÜL, "Türk El Dokumalarının ve halılarının Etnografyadaki Yeri", I. Uluslar Arası Türk folklor kongresi Bildirileri, 1977, V. Cilt, s. 147

⁷ -Neriman GÖRÜNAY, "Doğu Anadolu Köy Halılarının Kalite ve Desenleri", T. C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Teşkilatlanma Genel Müdürlüğü, 1984, s. 13

1. TÜRK HALI SANATINA GENEL BAKIŞ

Halı ve kilim sanatından söz etmeden önce onun ham maddesinin elde edilmesini sağlayan koyun ve onun ortaya çıkmasını sağlayan sosyal şartlardan söz etmek daha yerinde olur. Çünkü halı-kilim sanatı ile koyunun ehlileştirilmesi, göçebe hayatın şartlarından dolayı çadırların içinin döşemesi ve çadır için gereken keçenin elde edilmesi arasında yakın bir ilişki vardır.

Bu yüzden halı dokuması koyunculukla alakalı olup, aynı zamanda çok iyi yün ve boya bilgisinin olmasını gerektirir⁸. halı veya kilim, yere ya da mobilya üstüne serilmek, duvara gerilmek için, genellikle yünden bazen de ipekten dokunan, kısa ve sık tüylü, nakışlı veya nakışsız, dokuma yaygılarıdır.

Resim: 1 Halı dokumacılığı, 1890 yılında⁹

Yapılış biçimlerine göre başlıca iki çeşide ayrılırlar; Birincisi dokuma halı, bunun işlemi halı tezgâhlarında yatay ve dikey yan yana çekilmiş iplikler üzerine istenen resme göre (desene göre) düğümlenen renkli yün ipliklerinin uçlarının kesilmesiyle meydana gelir.

⁸ -Bahaeddin ÖGEL, “Türk Kültür Tarihine Giriş”, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1978, III, s.143

⁹ - <https://tr.wikipedia.org/wiki/Halı%C4%B1>

Düğümelerin sık olması o halının kalite ve değerinin artmasını sağlar. İkincisi; dokuma kilim; Bu işlem halı tezgahında dikey olarak gergin ipliklere, yatay olarak iplikleri bir taraftan öbür tarafa atmak suretiyle dokunur.

Yapılan Arkeolojik araştırmalara göre, ilk önceleri insanlar, ağaç kabuklarını ve liflerini hasır gibi örerek ilk dokumayı meydana getirmişlerdir. Daha sonraları (neolitik devirde) evcilleştirdiği koyunun, tüm azalarından faydalanmayı öğrenen insanoğlu, bu hayvanın yünlerini bükerek, iplik yapmıştır.

Önce örtünmek amacıyla hazırladığı eşyaların yanında yaşamını kolaylaştıracak ve rahatlatacak başka eşyalara da ihtiyaç duymuştur. Böylece ilk kalın dokumaları yapmaya başlamıştır¹⁰. Anadolu'daki Türk halı geleneğinin en erken buluntularını, 1905 yılında Konya Alaeddin ve Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde bulunan Selçuklu Halıları oluşturmaktadır¹¹.

13. yüzyıla tarihlenen ve büyük boyutlarıyla Selçuklu ihtişamını yansıtan bu örnekler, soyutlaşmış kûfi yazılı bordürlere ve geometrik karakterli desen kompozisyonlarına sahiptirler. 13. yüzyıldan bugüne kadar yaklaşık 800 yıllık bir geçmiş sahip Anadolu-Türk halılarının sürekli bir gelişim sergilediği görülmektedir.

¹⁰ -Ahmet AYTAÇ, “Halıcılığın Doğuşu ve Bilinen İlk Örnekler”, İlgı Dergisi, Sonbahar, 1999 sayı: 98, s.11

¹¹ Oktay ASLANAPA, “Türk Halı Sanatının Bin Yılı”, Eren Yayıncılık, İstanbul1987, s. 13

Resim: 2 Türk Düğümü, Haziran 2017, (F: S.N.)

14. yüzyılda Selçuklu halılarının yanında hayvan figürlü halılar ortaya çıkmıştır.15. yüzyıl ortalarında hayvan figürlü halıların yerini geometrik motifli halılar almaya başlar¹².Türk halı sanatının en parlak dönemi 16. yüzyıldır. Bu dönem Uşak halıları ve Saray halıları iki gruba ayrılır Osmanlılar döneminde Türkiye'nin çok bölgelerinde özellikle Gördes, Hereke, Kula, Isparta, Konya, Sivas, Kayseri ve Çanakkale halı dokuma sanatı devam eder:

¹² -Oktay ASLANAPA, "Türk Halı Sanatının Bin Yılı", Eren Yayıncılık, İstanbul 1987, s. 61

1 . 1. Pazırık Halısı

Bilinen en eski halı 1947-1949 yıllarında Orta Asya'nın Kuzeyinde, Altay dağları eteklerinde beşinci Pzırık kurganında, Rus Arkeolog S.I. Rudenko tarafından bulunmuştur. Halı, 189 x 2m. Boyutlarında ve çok ince yün iplikten yapılmış olup, Gördes düğümü ile inanılmaz bir ustalık eseridir. Halının geniş bordürlerin süvari figürleri, ikinci geniş bordüründe geyik figürleri bulunmaktadır.

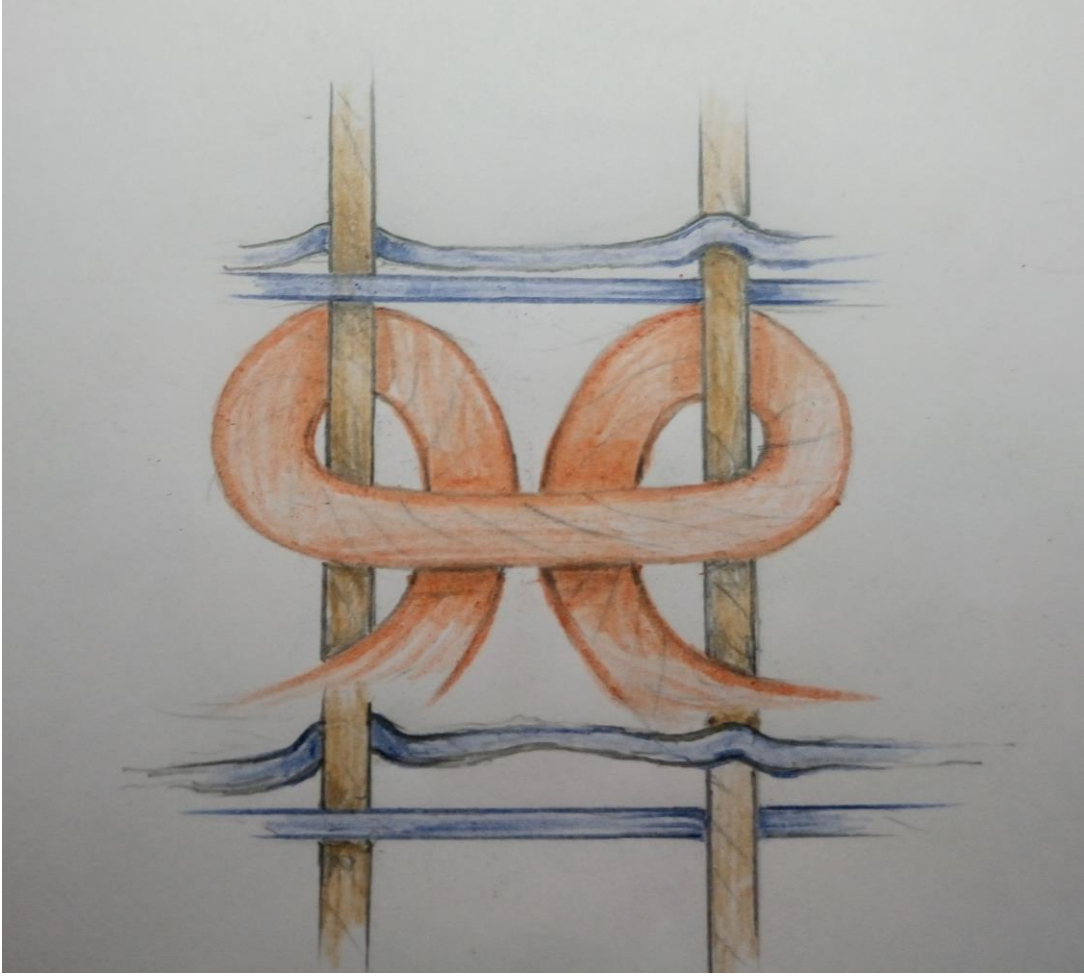
Grifonlardan bir iç bir dış dar bordür, zeminde 24 kare halinde haçvari çiçeklerden, kırmızı zemin üzerine beyaz, sarı ve mavi renklerin hakim olduğu dama tahtasına benzer bir örnek göstermektedir¹³.

Resim: 3 Pazırık Halısı¹⁴

¹³ Oktay ASLANAPA, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1987, s. 9.

¹⁴ -<http://dcplayer.biz.tr/docs/69/60752534/images/5-2.jpg>

Resim: 4 Türk düğümü (Ç: S.N.) Mart 2018

Pazırık kurganının keşfedildiği tarihten daha erken tarihli Başadar kurganında İran düğüm tekniği ile yapılmış küçük bir halı parçası daha bulunmuştur¹⁵.

¹⁵ -Şerare YETKİN, “Türk Halı Sanatı, İstanbul”, 2. Basım, Tisa matbaacılık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1991, s. 3

1 . 2 . Selçuklu Halı Sanatı

Halı dokuma sanatı Selçuklu Türkleriyle birlikte Orta Asya'dan Anadolu'ya yayılmıştır. Düzenli bir gelişme gösteren Selçuklu halı sanatı, Türk tarihinin akışı içinde biçimlenmiştir. Halıya dokuma sanatı içinde karakterini veren düğümlü teknik, ilk kez Türklerin bulunduğu bölgelerde ortaya çıkmış. Gelişimini Türklerle sürdürmüş ve tüm dünyaya Türkler tarafından tanıtılmıştır. Bu yüzden Selçuklu halılarının bizim için çok önemli bir yeri vardır.

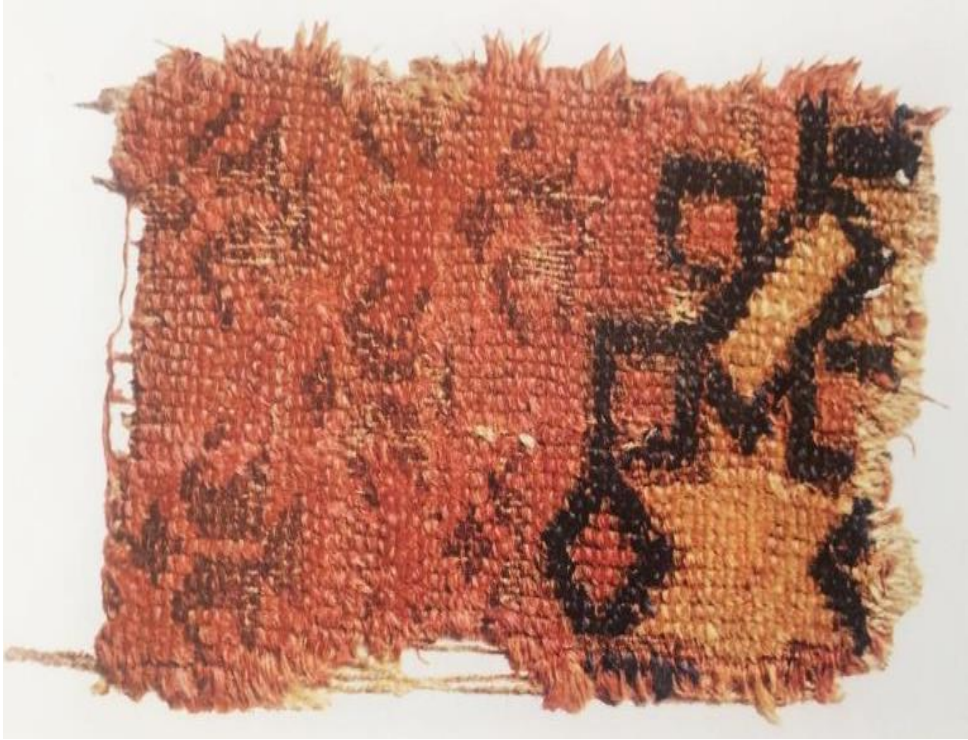
Selçuklu halıların Türk halı sanatının gelişmesinde çok önemli rolü vardır. Bu halılar Anadolu Selçukluların merkezi Konya'da bulunur. Selçuklu halıları türk halı sanatının 13. Yüzyıldan 19. Yüzyıla kadar uzun zincirin ilk halkasını oluşturur¹⁶.

Selçuklu halılarının başlıca süsleme öğelerini, bitkisel kökenli geometrik biçimler ve kûfi yazıdan (bordürlerde) geliştirilmiştir. Bu halılarda Gördes düğümlü (Türk düğümü) kullanılmıştır. Diğer özellik ise, atkıları kırmızı ve çözüğü beyaz renkte, çok sert yün ipliğindedir. İplikler doğal olarak hazırlanan bitkisel boyalarla boyanmıştır. Selçuklu halılarının başka bir özelliği, zeminin uzun altıgenlere ya da küçük karelere bölünerek içlerine geometrik, stilize hayvan motifleri vb. yerleştirilmesidir.

Bu geleneksel sanatımızın varlığından, sağlam tekstil motifleri ve düğüm tekniği ile günümüzde de söz edebiliriz. Türk halısının bu teknik özellikleri, düzenli ve sürekli gelişmesinin en büyük dayanağı olmuştur. Daha sonra Selçuklu halılarının devamı olan Uşak halılarının şöhreti bütün Avrupa'ya yayılmış.

¹⁶ -Şerare YETKİN, "Türk Halı Sanatı", 2. Basım, Tisa Matbaacılık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1991, s. 7

Abbasiler döneminden kalma geometrik örneklı halı parçaları arasında Türk düğümü tekniğine uygun olarak yapılmış bazı halılar (parça olarak) Fustat (eski Kahire)'te görünmüştür. Halı sanatı daima Türklere bağılı olarak, Türklerin yaşadığı bölgelerde gelişmiştir. Türk Düğüm tekniğı Abbasiler döneminde de devam etmiş çünkü Selçuklu Türklerinin hakimiyeti ile önce İslâm dünyasına, daha sonra diğer bölgelerde yayılmıştır¹⁷.

Resim: 5 Fustat'da Selçuklu halı parçası (31,5 x 18 cm), 13. Yy. sonu

13. Yüzyıl Anadolu Selçuklu devrinde, Konya Alaaddin Camisi için yapılmış olan sekiz adet Selçuklu halısının bulunması ile halı sanatı devam eder.

¹⁷ -Şerare YETKİN, "Türk Halı Sanatında Bir Teknik Özellik", Vakıflar Dergisi, XIV. Ankara 1982, s. 119-123

Resim: 6 Konya, Selçuklu halısı, 13. Yy.

Resim: 7 Konya Selçuklu halısı 13. Yy.

Resim: 8 Konya Selçuklu halısı 13. Yy.

Resim: 9 Konya Selçuklu halısı, 13. Yüzyıl

Resim: 10 Konya Selçuklu halısı 13. Yy.

Resim: 11 Konya Selçuklu halısı 13.yy.

Resim: 12 Konya Selçuklu halısı 13. Yy.

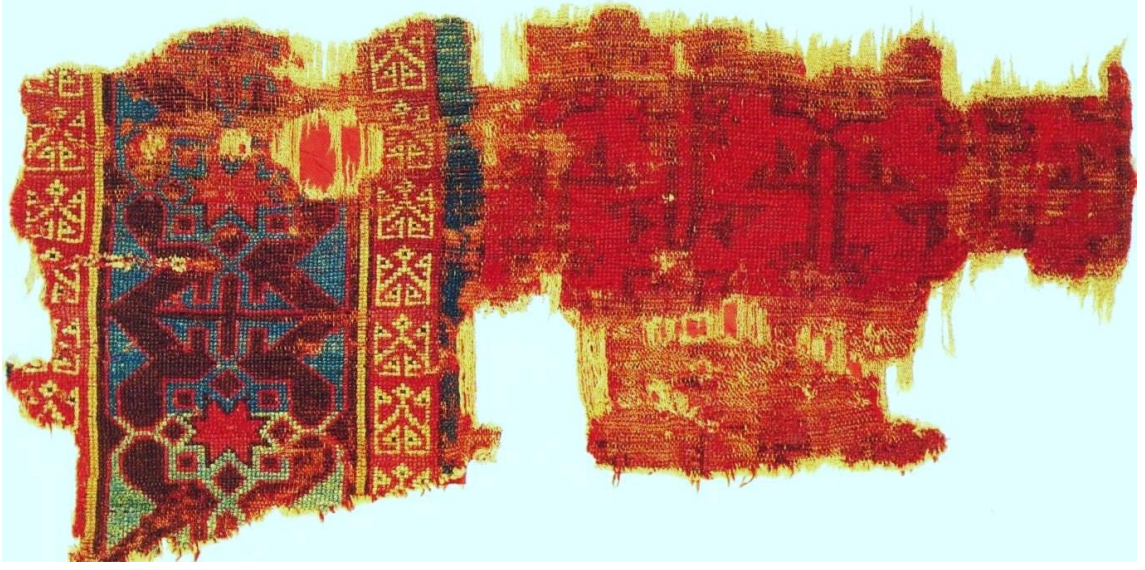
Beyşehir Eşrefoğlu Camisinde üç adet Selçuklu halısı daha bulunmuştur. Bunların toplamı on bir adet eşsiz Anadolu Selçuklu Türk halılarını oluşturmuştur.

Resim: 13 Beyşehir Selçuklu halısı (1,70x2,54m.) 13. Yüzyıl, Konya Mevlana Müzesi

Resim: 14 Beyşehir Selçuklu halısı 13. Yy.

Resim: 15 Beyşehir Selçuklu halısı, 13. Yy.

Konya halılarının tarihçesi, Alaaddin Camii ve Beyşehir Eşrefoğlu Camiinde bulunan, 13. Yüzyıl Anadolu Selçuklu devirlerini tarihlendirmiştir. İstanbul'da Türk ve İslâm Eserler Müzesinde korunmaya alınmış ve teşhir edilmektedir.

Konya halıları hayvan figürlü 14.-15. Yüzyılda, Avrupalı ressamların tablolarındaki tasvirlerinden biliniyor. 14. Yüzyılın başından itibaren dokunarak Avrupa Saraylarına ihraç edilen halılar olduğunu diyebiliriz. 15. yüzyıl, geometrik desen üslubu, Holbein ve Lotto halıları grubu da denilen Anadolu halılarının görülmeye başladığı bu dönemin sanat eserleri olmuştur.

Resim: 16 Marby halısı, 15. Yüzyıl ortası

Resim: 17 Hayvan figürlü, 15. Yüzyıl sonu

Resim: 18 Horoz figürlü halı, 15. Yüzyıl sonu

1.3. Osmanlı Halı Sanatı

Osmanlı devletinde daha kuruluş döneminde kültürel ve sanatsal faaliyetlere önem verilmiş, Selçuklu devleti ve Beylikler dönemindeki gelenekler diğer taraftan Türkistan ve İran geleneğinden etkilenerek kendine özgü yeni bir üslûp ortaya çıkarmıştır. Hayvan halılarının çeşitli yerlerde meydana çıkarılması ve bunların Avrupalı ressamların tablo ve fresklerindeki halı tasvirlerine dayanarak, XIV. Yüzyıl başından XV. Yüzyıl sonuna kadar 200 yıl içinde tarihlendirilmesi ile değerlendirme yolunu ilk defa Kurt Erdmann açmıştır¹⁸.

Resim: 19 Holbein halısı 16. yüzyıl

15. Yüzyıl ortalarında hayvan halıların yerini geometrik motifli halılar almaya başlar. Bu halıların ilk örnekleri 14. Yüzyıl başlarında Floransa ve Assisi ressamı tarafından tasvir edilmiştir¹⁹.

16.-17. Yüzyıllardaki Osmanlı halıları teknik ve desen bakımından iki gruba ayrılır: Birincisi Osmanlı Saray halıları, İkincisi ise, Uşak halıları olup, çok zengin çeşitleri

¹⁸ -Oktay ASLANAPA, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1987, s. 61

¹⁹ -Oktay ASLANAPA, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1987, s. 61

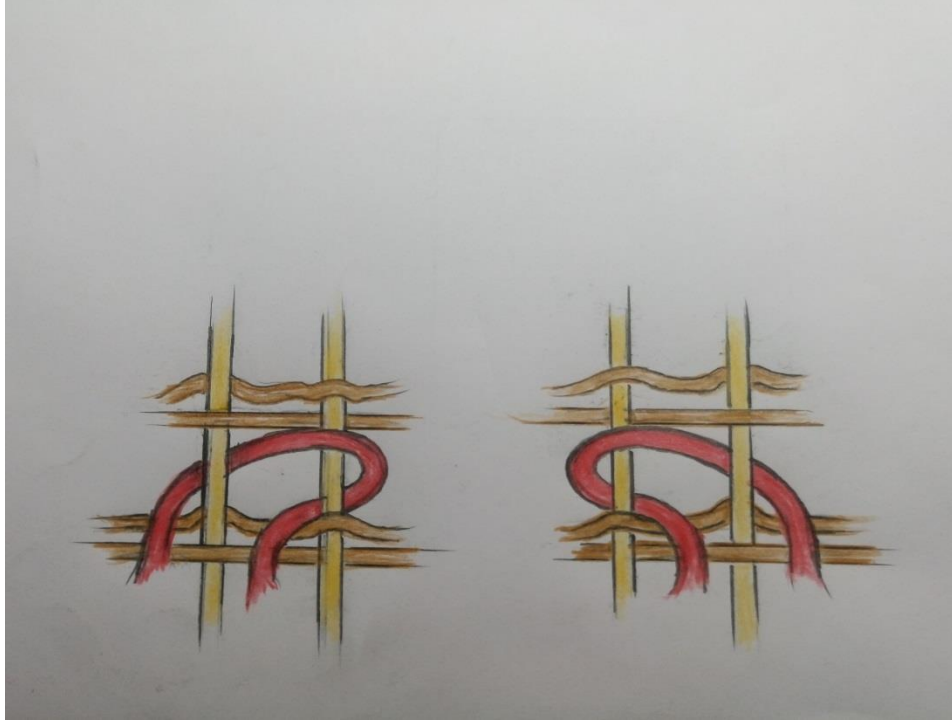
bulunan bu halılar geometrik süslemenin yerini bitkisel süsleme almıştır. Uşak halılarının göbekli (madalyonlu) ve yıldızlı olmak üzere, iki ana tipe ayrılır.

16. Yüzyılın ikinci yarısı saray halılarında İran düğümü (sine düğümü) tercih edilmiştir. Yün ipliklerinden yapılan düğümler, daha sık olup, kadifeyi andıran yumuşak bir tesir bırakır. Bu halılarda natüralist yaprak ve çiçek desenleri özellikle hatayinin bol çeşitleriyle ve göbekli motifli, Osmanlı halı sanatının inceliği ve zenginliğini zirveye taşımıştır²⁰. Böylece Türk Halı Sanatı dünya kültürüne kazandırdığı değerlerin başında gelmektedir. (Resim 24) Bugün bütün Anadolu'nun bölgelerinde, geleneksel halı sanatımızın yaşatılması için önemli çalışmalar yapılmaktadır.

Resim: 20 Osmanlı Saray Halısı

²⁰ -Oktay ASLANAPA, “Türk Halı Sanatının Bin Yılı”, Eren Yayıncılık, İstanbul 1987, s. 137

Resim: 21 İran düğümü (sol)

İran düğümü (sağ), (Ç. S.N.)

UŞAK GRUBU:

Göbekli (Madalyonlu) Uşak Halıları: Uşak halıları içinde önemli bir grup olarak 18. Yüzyıl içinde gelişmiştir. Göbeklerin sıralanışında zemin boyutları farklıda olsa bir değişme olmamıştır. 18. Yüzyılın ortalarına kadar devam eden göbekli Uşak halılarının en iyi örnekleri, sarı çiçeklerle doldurulmuş lacivert zemin üzerine koyu kırmızı ve mavi göbeklilerdir. 17. Yüzyılda göbekli Uşak halılarının değişik tipleri de ortaya çıkmıştır. Bu halılarda göbeğin ortası yoktur, göbeklerin sonsuz tekrar ettiği görülür²¹.

Yıldızlı Uşak halıları: Bu halılarda ortada bulunan göbek motifi tamamen ortadan kalkmıştır. Bunlarda sekiz köşeli yıldızların iri palmetler halindeki haçvari dört köşesi kesilerek sadeleştirilmiş vaziyette yer almaktadır.

²¹ -Şerare YETKİN, “Türk Halı Sanatı”, 2. Basım, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1991, s. 93

Resim: 22 Yıldızlı Uşak halısı, 16. Yüzyıl.

Resim 23 16. Yüzyıl Uşak halısı (Lotto)

Göbekli (Madalyon) Uşak Halıları: Bu halılarda bitkisel motiflerin ortasında her zaman büyük bir göbek yer alır.

Resim: 24 Göbekli Uşak halısı, 16. Yüzyıl

18. yüzyıldan itibaren Anadolu'nun çeşitli yerlerinde dokunan ve bölgesel özellikler gösteren çok sayıda seccade örneği günümüze kadar gelmiştir. Bu

seccadelerin en ünlüleri “Gördes” ve Çanakkale seccadesidir. Günümüzde Anadolu’nun önemli halı dokuma illerinden, Hereke, Milas, Ladik, Mucur, Kırşehir, Kula, Gördes, Kayseri, Konya, Çanakkale Bergama gibi yerlerde değişik ölçülerde halı ve seccade dokuması devam etmektedir.

Resim: 25 Gördes seccade, 18. Yüzyıl

Resim: 26 Seccade (Gördes), 19. Yüzyıl sonu

19. yüzyıl sonuna kadar Türk halısı gelişmesine devam etmiş, 1844’de Sultan Abdülmecid tarafından kurulan Hereke’deki kumaş tezgâhlarına, 1881’de II. Sultan Abdülhamid, 100 adet halı tezgâhı koydurup, çok tanınmış Hereke halılarını yapılmasını başlatmıştır²². Osmanlı Saray üslûbundaki halıların üretimi yeniden başlamıştır.

²² -Oktay ASLANAPA, “Türk Halı Sanatının Bin Yılı”, Eren Yayıncılık, İstanbul 1987, s. 143

Resim: 27 19. Yüzyıl Konya Seccadesi

1 .4 . Yöresel Halı Sanatı

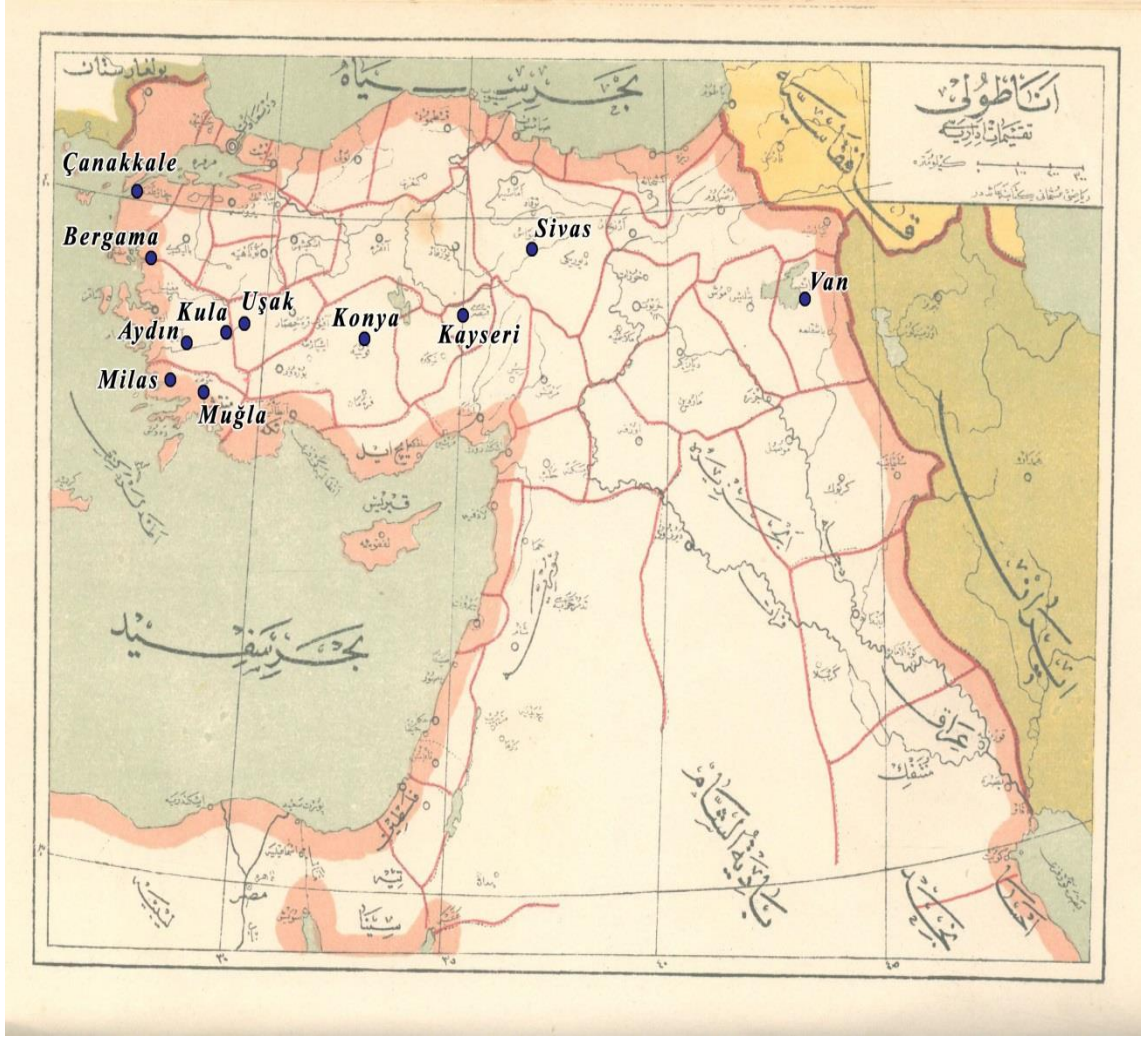
Ülkemizin zengin tarihî, kültürel ve sanatsal birikimini, korumak, yaşatmak ve tanıtmak için bir yandan dışa açılma planlarını yoğun biçimde yürütürken, diğer yandan kültür ve sanatımıza ilişkin özgün ve nitelikli eserleri değerlendiriyoruz.

Önceleri doğa şartlarının gereği olarak ortaya çıkmış olsa da zamanla sanatsal bir içerik kazanan dokumacılık alanında özel bir yeri olan halı ve kilim dokumacılığı, bulunduğu yörenin kültürel özelliklerini yansıtan önemli değerler arasında yer alır.

Yapıldıkları zaman ve mekândaki farklılıklara rağmen bu eserler nesilden nesile aktarılan ortak bir dili konuşur. Dokuma tekniği ve motifleriyle halı ve kilim sanatımızın nadide tarzlarda olan yöresel dokuma sanatımız zengin çeşitliğini göstermiştir.

Yöresel halı ve kilimlerimiz yabancı turistlerin ilgi odağında olmuştur. Bu tarz dokumaların yabancı koleksiyoncularda daha çok görülür. Yöresel halı sanatımız, bizi o yörenin kültür, yaşam ve geleneklerini anlatır tıpkı Türküler gibi.

Yöresel kirkitli dokumalar, ülkenin birçok illerinde yer almaktadır. Bunların içinde Çanakkale, Bergama, Aydın, Muğla, Milas, Kula, Gördes, Uşak, Konya, Kayseri ve doğuda Sivas ve Van, önemli merkezlerinden söz edebiliriz. (Harita 1)

Harita: 1 Osmanlı Yöresel halısının üretim yerleri²³

²³ - http://farm4.staticflickr.com/3665/9376248147_de287c5677_0.jpg

1. 5. İngilizlerin Anadolu Halıcılığına Sızmaya Başlaması

İngilizlerin Batı Anadolu halıcılığına sızmaya başlamaları 19. Yüzyılın ikinci yarısına rastlamaktadır. 1860'lı yılların başına kadar köylülere malzeme verip sipariş üzerine iş yaptıran Osmanlı tüccarların denetiminde gelişen Batı Anadolu ticari halıcılığı bu tarihten sonra İngiliz şirketlerinin denetimine girmiştir²⁴.

Bu süreci takip eden yıllarda Avrupa ve Amerika'ya yapılan halı ihracatının artmasıyla geleneksel yöre halılarının hammadde, boyarmadde, renk, motif ve kompozisyon özelliklerinde belirgin bir farklılaşma meydana gelmeye başlamıştır. 19. yüzyıl ortalarından 20. yüzyıl başlarında Batı Anadolu halılarına olan talep fazlalığı nedeni ile doğal boyarmaddeler ihtiyacı karşılayamaz olmuş²⁵. İngilizler de, Batı Anadolu'nun birçok halıcılık yöresinde sentetik boyarmadde kullanımı konusunda köylülere baskı yapmışlardır.

Resim: 28 İngilizlerin Anadolu'da kurduğu halı fabrikası (1902 tarihli)

²⁴ - Elvan ANMAÇ, "19.Yüzyıl Sonu 20.Yüzyıl Başı Batı Anadolu Ticari Halıcılığı", *Osmanlı*, cilt: 3, Ankara 1999, s.523

²⁵ - Turgut Alp, "Vilayet Halıcılığına Bir Nazar-1", *Halka Doğru Mecmuası*, Yıl: 1, sayı: 2, İzmir 1919, s. 9

Almanya ve Belçika'dan getirilen anilin boyalar köylülere yüksek fiyattan hesaplanarak, boyanmış iplik bedelinden düşülmüştür. Bu uygulama hem kullanma kolaylığı hem de maliyet açısından İngiliz şirketlerine büyük kârlar sağlamıştır. Anilin boyanın sakıncaları üzerine 1888 yılında Aydın vilayetinde, bu boyanın kullanımı yasaklanmış, yerine bitkisel boyarmaddelerin kullanımı zorunlu kılınmıştır.

Çıkarları zedelenen İngilizlerin şikayeti üzerine sentetik boyarmadde kullanma yasağı kısa bir süre sonra kaldırılmıştır. Ancak geleneksel örnekleri dokutmaya devam ettikleri bazı yörelerde bitkisel boyarmadde kullanımını desteklemişlerdir.6 20. yüzyıl başlarında yayınlanan bazı çalışmalarda anilin boya kullanımının sakıncaları şu şekilde ifade edilmiştir.

Resim: 29 İngilizlerin Anadolu'daki yün boyama alanı (19. Yüzyıl)²⁶

²⁶ - <http://www.levantineheritage.com/ocm.htm>

"Hâlâ bugün eski biçim halı tezgahlarında klasik modellere göre aynı nakış ve çiçeklerle bu gibi halılar nescedilmektedir. Yalnız nebati boyanın eski ustaları kalmamış denilebilir. Bu, sanat namına cidden şayan-ı tessür bir mahrumiyettir. Vaktiyle bu nebati boya mütehasısları, zamanında nebatatı toplarlar, kaynatırlar ve meydana fevkalade nefis ve sabit bir boya çıkarırlardı. Nebati boya tesirat-ı havaiyye ile günden güne kesb-i revnak eylediğinden mensuc halılar, seccadeler eskidikçe parlaklıklarını ve binaenaleyh o nispette kıymetlerini arttırırlar.

O.C.M. (LONDON) LIMITED

ORIENTAL CARPET
MANUFACTURERS

4a Newgate Street, London, E.C. 1.
Private Bonded Warehouse.

◆

Telegraphic Address - TEZIAK, LONDON.
Telephone Number - - - CITY 7191.

◆

LARGEST STOCK OF ORIENTAL CARPETS
IN THE WORLD.

PLEASE SEND US YOUR ENQUIRIES.

Resim: 30 Bu şirketin 1930'lardan ilanları

İngilizler de Batı Anadolu'nun birçok halıcılık yöresinde ürettikleri halılarda, sentetik boyarmaddesi kullanımı konusunda köylülere baskı yapmışlardır. Sentetik boyarmaddelerin bulunuşuna kadar Batı Anadolu'da halı ipliklerinin boyanmasında kök boya, çivit otu, muhabbet çiçeği, papatya, palamut meşesi gibi doğal boyarmaddeler kullanılmıştır.

Bu değişmeler sonucunda geleneksel halıcılığın yönü tamamen değişmiştir. Önceleri içlerinden geldiği gibi, örnekliklere veya daha önceden dokunmuş halılara bakarak dokumasını yapan dokuyucu, bu tür çalışmaya tamamen bırakarak deseni, kompozisyonu, renkleri ve hatta boyutları Avrupalılar tarafından belirlenmiş halıları dokumaya başlamışlardır²⁷.

Sonuç olarak İngilizler çağdaş şirket anlayışı, düzenli ve disiplinli iş akışı, kalifiye eleman kullanımı ve karelenmiş kağıdın sağladığı kolaylıklar ile Batı Anadolu halıcılığında üretim patlaması yaşanmasına yol açmalarına rağmen geleneksel halıcılık çok derin yaralar almıştır.

1 . 6 . Günümüzde Halı Sanatı

Halı sanatı ve halıcılık son çeyrek asırdan buyana sanatsal ve kalite olarak geçtikçe hızlı bir düşüş kaydetmiştir. Yöresel motifler, kök boyalı renkler, kalite, kültürel gelenekler ve duygular tamamen ortadan kaybolup, yerini yeni bir halıcılık sistemini bırakmıştır. 1990'lı yıllarda Orta Asya kapılarının açılması ile birlikte hayli bölgesel halılar (Orta Asya) değişik yollardan ülkeye girmiştir.

Türk halıcılar uzun zaman bu halıların alımı ve satımı ile meşgul olup, hatta diğer ülkelere bile ihraç etmişlerdir. Bu işlemler iki binli yıllara kadar hızla devam etti ve artık bu halılar Orta Asya'da tükendi çünkü hepsi Türkiye'de, iç halı piyasalarında satıldı.

Türk dokumacılar bu süreç içinde kendi dokudukları halıları satamadılar ve alışılmış ticari düzenler tamamen altüst olup, çareyi başka yollarda aramayı düşündüler.

²⁷ - Önder KÜÇÜKERMEN, *Batı Anadolu'daki Türk Halıcılık Geleneği İçinde İzmir Limanı Ve Isparta Halı Fabrikası*, Sümerbank Genel Müdürlüğü yayını, 1990 Ankara, s. 19.

Bu nedenle çoğu terk-i diyâr edip, büyük şehirlere farklı işlerde günü kurtarmak amaçlı çalışmaya başladılar. Bu nedenlerle halı sanatının temeli yıkıldı.

Günümüzde halı dokuma sanatı ülkenin değişik yerlerinde devam etmektedir. Tüccarlar Yeni halıları eskitme yöntemleriyle satışlarını yükseltirler. Çünkü insanlar her zaman yeniliğe açık olarak ilerliyorlar, aynı zamanda satıcıları yeni halılardan eskitme yöntemleriyle daha çok gelir elde ederler. Eski zamanlarda halıcılık sanatı her bölgede kendine has dokuma tarz ve kurallarla icra edilirdi. Bu tarz ve kurallar halının bir nevi kimliği sayılıyordu.

Günümüzde halıyı en ucuza mal etme fikri geleneksel kuralların unutulmasına sebep olmuştur. Örnek olarak; Kula halısının motifleri ve renklerini Isparta'daki dokumacıya, İstanbul'daki bir tüccar tarafından sipariş verilip, yaptırabilir. Çıkan halı bir kula halısı diye görülür, fakat halının arkasına baktınız zaman Kula değil, Isparta

Dokumasını görürsünüz. Bu halı kimlik olarak yurtsuz bir halı sayılır. Ne yazık ki bu detayı halı alıcısı farkına varamıyor ve aldığı halının bir Kula halısı olduğunu sanır. Günümüzde bir halı tüccarı, piyasaya göre isteklerini yerine getirecek, halıyı daha ucuza verebilecek dokumacılarla çalışır. Böyle bir durumda bölgenin dokuma gelenekleri, âdetleri ve kültürü yavaş yavaş kayıp olmaya yüz tutar.

Halı eskitme yöntemleri, halı tüccarları tarafından organize edilmiş bir strateji olduğunu, halıların satışlarını artırmaktan başka amaçları yoktur.

Belirtmek istenilen diğer bir konu; değişik bölgelerde, değişik halı dokumak ile sadece halı dokuma maliyetini düşürmekten başka bir anlama gelmez, sanat ve kalite hiç önemli değildir. Günümüzde “ halı sanatı “ tüccarın çizdiği planlar silsilesi olduğunu söyleyebiliriz.

Günümüzde bazı sanatçılar tasarımlarında geçmişten gelen geleneksel motifleri, renkleri ve teknikleri kullanarak özgün yaklaşımlarda halıya yeni yorumlar kazandırmışlardır. Bu sanatçılar sayesinde halı gereksinimleri karşılayan ve ekonomik bir değer olmanın dışında önemli bir sanat alanı olmuş ve çağdaş tekstil sanatı içinde yerini almıştır. Geleneksel malzeme, teknik ve motifleri kullanarak, yeni çizgiler ve ifadeleri eserlerinde yansıtmaktadır.

1.6.1. Geleneksel Halı Sanatını Modernize Eden Tekstil Sanatçıları

Birkaç Örnek

BELKIS BALPINAR

Sanatçımız 1941 Eskişehir’de doğdu. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Bölümünden mezun olduktan sonra Türk İslam Eserleri Müzesi’nin halı bölümünde Küratör, İstanbul Vakıflar halı ve kilim Müzesi’nde kurucu müdür olarak çalıştı. Halı ve kilim alanında uluslar arası bir üne sahip olan sanatçı, araştırmacı ve yazar olarak kilim ve halılar hakkında kitap ve makaleler yazdı ayrıca yurt içi ve yurt dışında bu konuda konferanslar verdi.

Balpinar, New York’ta 1991’de Javist Center salonunda düzenlenen Artexpo sanat fuarına katılmıştır. 1991’de Galeri Tarkett-Stockholm (İsviç), the Art Council of Princeton-New Jersey (U.S.A.), the Turquoise Galery-New York (U.S.A.)da kişisel sergi açmıştır. 1992’de Ankara’da Resim Heykel Müzesinde düzenlenen “ Toprak ve Lif “ sergisine katılmış ve sergideki “ Happening “ adlı çalışması, 20. Yüzyılın evrensel kilim olarak tanıtılmıştır.

ŞERİFE ATLIHAN

1951’de Muğla-Fethiye ilçesi Atlıdere köyünde doğdu. 1969-1971 yılları arasında ilkokul öğretmenliği yapan Atlıhan, 1971 yılında başladığı Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu-Tekstil Sanatları Bölümünden 1975 yılında mezun oldu. 1975-1982 yıllarında Sezik Tekstil Sanayiinde halı desinatörü ve desen şefliği yaptı.

1984-1986 yıllarında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk el Sanatları’nda Araştırma Görevlisi, DOBAG (Doğal Boya Araştırma Geliştirme) projesinde üretim ve kalite kontrol görevlisi oldu. 1986’da Marmara Üniv. Güzel Sanatlar Fakültesinde Yardımcı Doçent, 1994-2000 yıllar arasında da aynı üniversitede

Doçent olduktan sonra 2000 yılında Marmara Üniv. Güzel Sanatlar Fakültesinde profesör oldu.

Etnografik alanda; halı-kilim, kumaş, dar dokumalar, karacadır üzerinde araştırmalar ve bu alanlarda ulusal ve uluslararası konferans, sempozyum, kongre ve seminerlerde bildiriler ve çeşitli dergilerde makaleler yayınlandı. 2000 yılında DOBAG projesi koordinatörü oldu. 2002-2005 yıllarında Geleneksel Türk El Sanatları Bölüm Başkanı ve halı-kilim eski Kumaş Desenleri Anasanat Dalı Başkanlığı yaptı.

AYLA SALMAN

Prof. Ayla Salman 1943 yılında Balıkesir’de doğdu. İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Sanatları Bölümü 1966 yılında mezun oldu. 1983’de Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde Sanatta Yeterlilik Diploması aldı. 1988’de Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Dokuma Tasarımı dalında Doçent, 1995’de Profesör oldu. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Ayla Salman, sanatsal ve dekoratif dokular üretmektedir. Çalışmalarında Anadolu uygarlıklarındaki motifleri kullanan Salman, üzerinde yaşadığımız toprakların zengin bir motif ve desen hazinesi olduğunu ve bu zenginliği çağdaş bir bakış açısıyla değerlendirmemiz gerektiğini düşünmektedir. İlk kişisel sergisini, 1971 yılında İstanbul’da Türk Alman Kültür Merkezinde açmıştır. 2001’de AKM İstanbul, Mungan Kültür ve sanat Vakfının düzenlediği Mardin Kenti Sergisi’ne Mardin motifleri dokuma tasarımlarıyla katılmıştır. 2003’de Mardin Müzesine katılmıştır.

HAMDİ ÜNAL

1954 yılında Yozgat’ta doğan sanatçımız, 1966-1969 yılları arasında Pazarören İlköğretmen okulunda okudu. 1976 yılında İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Tekstil Bölümünden mezun olduktan hemen sonra 1976-1980 yılları arasında Sümerbank Hereke Yünlü Dokuma Sanayii’nde görev aldı. Hamdi Ünal çok sayıdaki eserlerini ve sanat dünyasındaki başarısını, yetiştirme tarzına, aldığı eğitimlerin

ona kazandırdığı bilgi, beceri, sanatsal yaratı, özgüven ve disiplinli çalışma anlayışına borçludur, Halen son derece üretici bir şekilde özgün eserler vermeye devam etmektedir.

FİLİZ OTYAM

Filiz Otyam, New York'ta iç mimari eğitimi aldıktan sonra Türkiye'de OR-AN sanat galerisini kurdu. Antalya'nın Gazipaşa ilçesinde çulfallık tezgahında öğrendiği dokumayı sıradan bir uğraş olmaktan çıkarıp, tümüyle doğal malzemelerin kullanıldığı, yerel değerlerin yansıtıldığı çağdaş bir yorum haline getirmeye çalışmıştır. Filiz Otyam, dokuma çalışmalarına geleneksel temalardan yola çıkarak başlamış, bugünse kendi özgün formlarıyla geleneğe göndermeler yapmaktadır. Kilim, keçe, nakış gibi geleneksel sanatlar onun çalışmalarının tabanını oluşturmuştur.

Çalışmalarında coşku ve yerel tatlardan evrensele ulaşma isteği görülmektedir. Dokumalarında bazen tek bazen de çok renk kullanılmaktadır. Malzeme'nin dokumayı aşan ya da malzemenin dokuma öncesi estetik tatlarını sunmayı amaçlamıştır. Böylece daha canlı, devingen bir düzeye ulaşan sanatçı, “ sanatsal yarım bırakılmışlık “ düşüncesiyle, boşluklar arasında yer alan bitkiler sanatçının çalışmalarına yeni bir boyut kazandırmaktadır. Bu işler doğa ve insanın, özgün dokumalarda buluşmsıd

SERVET SENEM UĞURLU

Senem Uğurlu, 1971 yılında Ezine'de doğdu. 1997'de Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Halı-Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Anasanat Dalı, Geleneksel Türk Sanatları Bölümünü bitirdi. 2001'de aynı üniversite ve bölümde Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. 1998-2009 yılları arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde Öğretim Üyeliği yaptıktan sonra 2009 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak göreve başladı ve halen devam etmektedir.

1.7. Halının Eskitilme İşlemlerinin Satıcı ve Tüketiciye Etkisi

Eskitme halının büyüleyici güzelliğini halının bu türünü satan ve alıp kullanan kişilerle konuşup, düşüncelerini almak istedik. Eskitme halı satan bir tüccarın yanında eskitme halı satın alan Serpil Hanım ile bu tür halıları satınalma ve kullanma nedenini araştırdık. Serpil Hanım ile kısa bir söyleyişi yaptığımızda kendisinin, emekli, evine ve göz zevklerine düşkün birisi olduğunu belirtiyor.

Eskitme halıları evinin güzel görünmesine katkı sağladığını, yeni halılara (eskitme işlemleri yapılmamış) nazaran daha etkileyici olduğunu söyledi. Klasik tarzda, Antik görünümü el dokuma halıların, az üretimi ile fiyatlarının müthiş derecede pahalı olması, Serpil Hanımı eski (Antik) el dokuma halıları yerine eskitme halı kullanımına karar vererek, Eskitme halıların, renk tonları daha hafif ve pastel görünmesi Serpil Hanımın tercih etmesinde önemli olduğunu söyler.

Eskitme yöntemleri, Serpil Hanım gibi halı alıcıları tarafından bilinmese de, halıyı eskitme yöntemleri, halı sektörüne canlılık kattığını, Nur-ı Osmaniye’de halı ticareti yapan Hüseyin Bey’den öğreniyoruz. Hüseyin Bey, uzun yıllardan beri halı ile uğraşmış, bir halıcı olarak eskitme halıların, halı tüccarlarının vazgeçilmezi olduğunu belirtiyor. Eskitme yöntemleri, ince işçilik ve uzun uğraşlar isteyen bir meslek olduğunu söyler. Fakat bu yöntemler halı piyasasına maddi olarak harekete geçirdiğini ve satışlardan memnuniyetini dile getirdiğini belirtiyor.

2. KIRKİTLİ DOKUMALARIN YIKANMASI

İçinde yaşadığımız evin dekorasyonun vaz geçilmez parçalarından biri hiç kuşkusuz halılardır. Birbirinden farklı çeşitleriyle (renk, desen) evlerimizi daha sıcak ve renkli bir hale getirilir. Ancak evlerimizi güzelleştiren halılarımızın estetik görünmesi kadar temizliği de çok önemlidir.

Profesyonel bir yardım almadan yanlış temizlik malzemeleriyle ya da gerekli hassasiyeti göstermeyen halı yıkamacılar tarafından yıkanan halılarda yıpranma, renk ve halı dokularına zarar vererek ömrünün kısalması gibi sorunlarla karşılaşabildiği gibi bakteri ve onu benzer mikroplardan da tam olarak kurtulmuş olunmaz. Ayrıca yıkama işlemlerinden sonra halıların kurutulması da son derece önemlidir. Sonuçta halı yıkamanın çok hassas ve sorunlu bir meslek olduğunu söyleyebiliriz. Yıkamadaki halılar iki gruba ayrılır; Birincisi Halıların temizlik amacıyla yıkanma. İkincisi ise, halıların eskitme amacıyla yıkanma. Yıkama alanındaki aşamalarını şöyle sıralıya biliriz:

Resim: 31 Ö. H. Y. , Ekim 2017

Resim: 32 Gelberi (F: S. N.)

2.1. Halıların Temizlik Amacıyla Yıkama

Temizlik amacıyla yıkanan halıların işlemleri kolay ve daha hızlı gerçekleşir. Tüylerin yakılmasından sonra kısa bir süre için dolaba atılır. Bu bölümden sonra şampuan ve suyla fırçalanarak durulamaya gider. Yıkamacılar arasında bu sistem düz yıkama diye geçer.

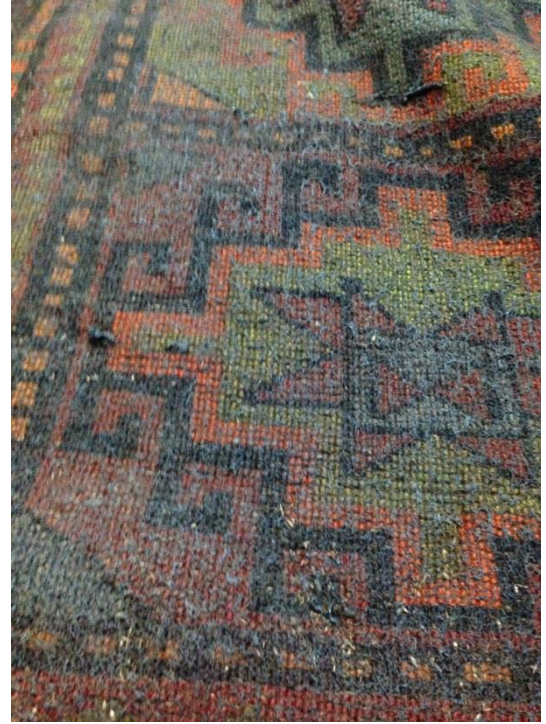
2.2. Halıların Eskitme Amacıyla yıkama

Eskitme amacıyla halıların yıkanma alanında daha ağır işlemlerden geçer. Halının arkası daha derin yakılır. Yanı halı Daha çok kullanılmış gibi görülsün. Toz dolabında daha uzun bir süre döner, daha çok yumuşar ve parlak. Yıkama aşamasında şampuan ve suyla fırçalanır. Demirden yapılmış gelberiyile halının yüzeyini birçok kez kazıyaraktan sonra, durulama işlemleri gerçekleşir. Bu aşamada halıların eskitme yöntemleri kimyasal malzemeleriyle tamamlanır²⁸.

²⁸ -Ö.H.Y. sahibi Bay M. KARAKUŞ anlatmıştır. (Haziran 2017)

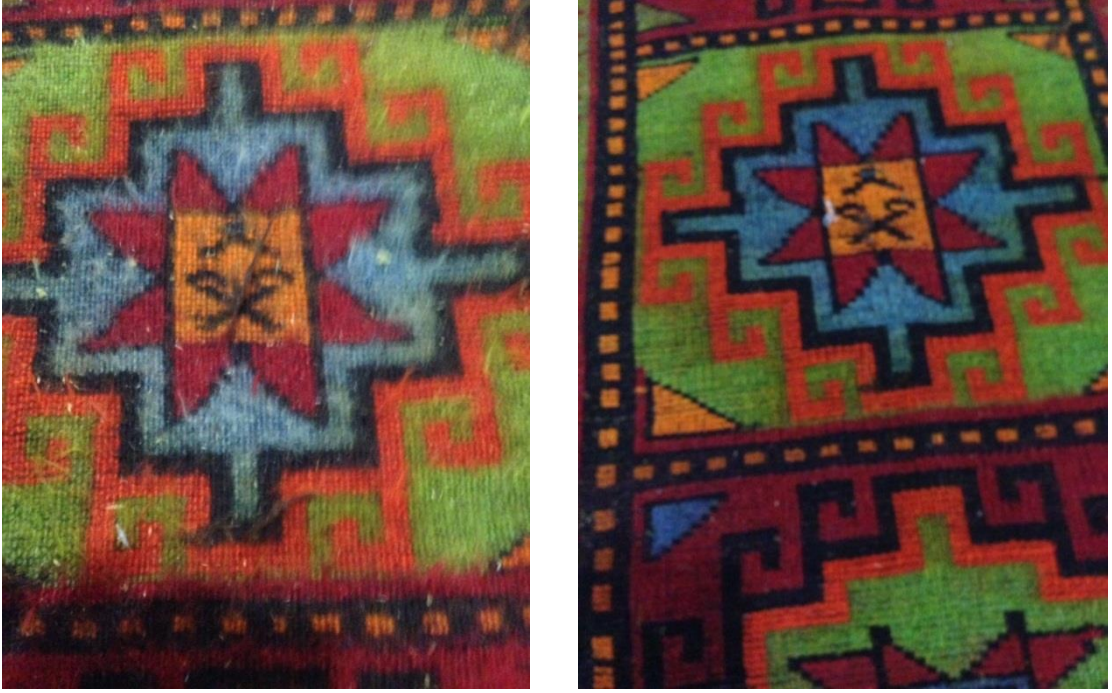
2. 3. Halıların Arkasındaki Tüylerin Ateşle Yakılması

Halının arka yüzeyindeki tüylerin yakılması işlemi sadece tezgâhtan yeni çıkmış halı için geçerlidir. Çünkü yeni halının arkasına dikkat ettiğimizde, yün ipliklerin ince tüyleri, bakarsak, atılan düğümlerle beraber halının arkasında yer almış vaziyette olduğunu ve bu durumun halının arka yüzündeki desenin mat görünmesine neden olduğunu görebiliriz. Halının arka yüzeyindeki tüyleri, şalama (bir nevi alev tabancası) ile yakıp, ortadan o matlık giderilir. Halı bu işlemden sonra ikinci aşama olan dolap işlemlerine gider²⁹. Fakat kullanılmış halılarda bu işlem pek gerçekleşmiyor. Çünkü eski halıların arkasında pek tüy kalmamıştır.(kullanma nedeniyle zamanla yıpranıp kayıp olur).

Resim: 33 Halının Arkasındaki Tüyleri Ateşle Yakılması, ve sonrası Ö.H.Y. Ekim 2017, (F: S.N.)

²⁹ - Ö.H.Y. ustabaşı Mustafa Lazgin Toğ bey Halı yıkamayla ilgili halıların arkasında nasıl ve neden yakıldığını anlatmıştır.

Resim: 34 Halının Arkası Yakılmadan Önce ve Yakıldıktan Sonra, Ö.H.Y. Ekim2017, (F: S.N.)

2 . 4. Dolap İşlemleri (Toz Alma Dolabı)

Birinci aşamadan sonra halı hemen toz alma dolabı bölümüne gelir ve halı bu dolaba atılır. Toz alma Dolabına birkaç parça halı atılır, Dolap dönmeye başlar ve halılar birbirine sürterek dolabın duvarlarına çarparak döner. Bu esnada halılar hem yumuşar hem de parlar. Aynı zamanda halılar içinde barındırdıkları tozlardan arındırılır. Bu işlem yaklaşık 5-6 saat sürer.

Resim: 35 Ahşap Dolap (toz alma dolabı), Ekim 2017,

Resim: 36 Demir Dolap (toz alma dolabı)

2 .5. Soğuk Su ve Deterjanla Yıkanması

İkinci aşamadan sonra halı veya kilim yıkama bölümünü gelir. Bu aşamada halı bol suyun içinde beklettikten sonra deterjanı veya şampuanı dökerek el ile fırçalanır. Daha sonra gelberi denilen aletle halının yüzündeki köpükler çekilerek (kazılarak) toplanır. Bugün modern halı yıkama fabrikalarında halıları yıkarken, makinayla fırça işlemleri gerçekleştiriyorlar. Bu makineler yüksek devirli olduğu için fırçaları çok hızlı döner, bu durumda halıların çabuk yıpranmasına neden olur. Eski yıkama fabrikalarında hâlâ el fırçası kullanılır, bu yüzden halılar yıpranmadan yıkanmış olurlar.

Resim: 37 Santrifuj, Ö.H.Y. Ekim 2017, (F: S.N.)

Duruladıktan sonra ıslak halı santrifuj denilen makinede sıkılır. santrifuj makinesi, büyük üçayaklı kazana benzer ve süzgeç gibi her tarafında sayısız delikleri

vardır. Halı durulandıktan sonra katlanıp bu kazanın içine koyulur, yüksek hızla döndüğü için birkaç saniye içinde halıdaki suyu tamamen sıkar ve hafif nemli olarak bu makineden çıkarılır. Tam kurutmak için bir sonraki bölüme gönderilir³⁰.

2 .6. Kurutma Yöntemleri

Bu aşamada halıların tamamen kuruması için kış döneminde kapalı alanlarda soba veya pervaneli ısıtıcılar (sıcak hava akımı) aracılığıyla ısıtılır. Isı derecesi ise, 35-40 derece C. aralığında olması gerekir. Bu alanda tavana yakın(çünkü sıcak hava akımı tavanın altında toplanır) sıralanmış demir borular üzerinde yıkanmış halılar asılır ve tam kuruması için bu alanda bekletilir. Bu işlem tamamlandıktan sonra kurutma alanına bağlı paketleme ile ilgili bir mekâna getirilir. Halıların sahibinden teslim alındığı günde takıldığı künyedeki isime göre geri teslimat işlemleri gerçekleşir.

³⁰ - Mustafa Lazgin Toğ (yıkamanın baş elemanı) halı ve kilimlerin yıkanması hakkında gereken bilgileri vermiştir.

Resim; 38 Halı Kurutma, kapalı alanda (ısıtmalı), Ö.H.Y. Ekim 2017. (F: S.N.)

Yaz döneminde halıların yıkandıktan sonra tam kurutması için açık havadan(alan olarak) yararlanır. Yıkamanın bahçesinden, etraftaki duvarların üzeri ve her hangi bir açık havalı alan kullanılır. Özellikle güneşli havalarda bir hayli farklı olur çünkü kurutulmaya bırakılan yıkanmış halılar güneş altında daha çabuk kurutulur, bu nedenle yıkamacı daha çok halı yıkama şansını elde edebilir. Yıkanmış halıların açık havada kuruduktan sonra diğer bölümü gibi künyesiyle sahibine teslim etmek üzere paketlenir.

Resim: 39 Kurutma, açık alanlarda, Ö.H.Y. Temmuz 2017, (F: S.N.)

Resim: 40 Kurutma, açık alanlarda, Ö.H.Y. Temmuz2017, (F: S.N.)

3 . KİRKİTLİ DOKUMALARIN ESKİTME YÖNTEMLERİ

19. Yüzyılda İngilizlerin, Anadolu'da halı dokuma şirketlerini kurduktan sonra Türk halı sanatında yeni bir dönem başlatmışlar. Kök boyalar yerine, kimyasal boyalar kullandılar, halının boyutlarını değiştirdiler. Sonuçta Türk halı kültürünü kendi istekleri doğrultusunda değiştirdiler³¹.

Diğer yanda 20. Yüzyılda halının endüstriyel bir ürün haline gelmesi, dokuma halıların satışında gerileme ve düşüşe sebep olmuştur. Bu yüzden halı tüccarları eskitme yöntemleriyle halı sektörünü yeniden canlandırmaya çalıştılar. Sonuçta bu nedenler Türk halı dokumacılığına büyük bir darbe olduğunu söyleyebiliriz.

Bu yüzden halı tüccarları eskitme yöntemleriyle halı sektörünü yeniden canlandırmaya çalıştılar. Halı eskitme yöntemlerinde, halının boyaları canlılığını kaybeder ve hafif renk tonlarına dönüşür (pastel renk). Aynı zamanda halıda eski bir görünüm sağlar.

Böylece Türk kirkitli dokumalara dört değişik yöntemle eskitme yapılır:

1. İlaçlama yöntemiyle Renklerin Soldurması (iki değişik yöntemle yapılır) soğuksu ve sıcak suyla
2. Doğal Boyalı Halılarda Yıkama ve Eskitme Yöntemleri
3. Açık Havada Güneş altında Renklerin Soldurması
4. Hayvan Dışkıları İle Renklerin Soldurması

³¹ - Elvan ANMAÇ, "19. Yüzyıl Sonu 20. Yüzyıl Başı Batı Anadolu Ticari Halıcılığı", Osmanlı, cilt:3, Ankara 1999, s.523

3. 1. İlaçlama Yöntemiyle Renklerin Soldurması soğuk su ile

Bu yöntemde renklerin soldurması için kimyasal malzemeler kullanılır. Bu işlem büyük bir kazan içinde veya yerde(kazansız) yapılabilir. Kazanda yapılırsa, her 20 (yirmi) litre soğuk su içinde 1/2 (yarım) Kg. Hidro Sulfid katılır fakat işlemi daha çok hızlı ve etkisini daha çok artırmak için aynı 20 litre suyu, çay bardağının çeyreğe kadar zaç yağı(sülfürik asit, H₂SO₄, güçlü bir mineral asittir) ilave edilmesi gerekir. Halı veya kilim bu karışımın içinde yaklaşık 20 dakika kalır ve hemen çıkarılması gerekir.

Resim: 41 Eskitme İşlemleri, Ö.H.Y. Haziran 2017, (F: S.N.)

Bu yönteme, soğuk su ile ilaçlama denir. Tabii ki ikinci yöntem olan (sıcak suyla ilaçlama) daha iyi olduğunu söyleyebiliriz. Ama soğuk su yöntemi bazen çok gereklidir. Çünkü müşteri isteğine bağlı acilen bir halının eskitmesi gerekebilir. Bu yüzden soğuk su ile ilaçlama yöntemi bazen işe yarayabilir. Fakat bu yöntem halıyı fazla parlatmaz, özellikle kilimlerde parlaklık söz konusu olmaz. Soğuk su ile ilaçlama yöntemi bittikten sonra hemen halı yıkama bölümüne geri gönderilir ve orada şampuan ve bol suyla yıkanılır çünkü kullanılan o kimyasal ilaçların karışımı çok kötü koku bırakır.

3.1.1. İlaçlama Yöntemiyle Renklerin Soldurması Sıcak Suyla

Bu yöntemi gerçekleştirilmesi için Hidro Sulfit diye bir kimyasal malzemenin kullanılması gerekir. Yeni halılarda bu işlemin yapılması için genellikle 10-15 adet arası halı hazırlanır. Kalın saçtan (200x200x50) yapılmış olan, havuza benzer ve içinde yetmiş derecelik sıcak su olmak şartıyla ve her 2000 (iki bin) litre suya 20 (yirmi) Kg. Hidro Sulfit katarak oluşturulan formüllü havuzda halıları yerleştiririz ve halıların boyasına göre dediğimiz havuzda halıları yerleştiririz ve ortalama 60-90 dakika arası havuzda bekletilir.

Havuzda kalma süreci, halı veya kilimindeki kullanılan boyanın kalitesine bağlıdır. Burada halının ilaçlı havuzda kalma sürecini havuzun başındaki tecrübeli usta karar verir. Bu surecin bitiminde halılar hemen havuzdan çıkarılır. Kilim için ilaçta kalma süreci 30 dakikadır. İlaçlama süreci bittikten sonra halı veya kilim yıkanma bölümüne gider ve şampuanla yıkanır ve kurutulmaya bırakılır. Sıcak su yöntemi, soğuk su yönteminden daha çok etkili olup yüksek randıman elde edilir.

Eskitme yöntemine girecek olan halı veya kilim eğer kirli ise, ilkönce normal halı yıkama bölümüne girip, şampuanla yıkanıp ve kurutma bölümünden çıktıktan sonra eskitme bölümüne bırakılır. Eskitme işlemlerinden sonra halının ilaç kokusu ve boyalı suyun üzerinden atılması için tekrar yıkanır ve kurutma bölümünü gönderilir.

Resim: 42 İlaçlama Yöntemi, sıcak suyla havuzda, Ö.H.Y. Haziran 2017, (F: S.N.)

Resim: 43 İşlemden önce ve sonrası Temmuz 2017, (Uygulama: S.N.)

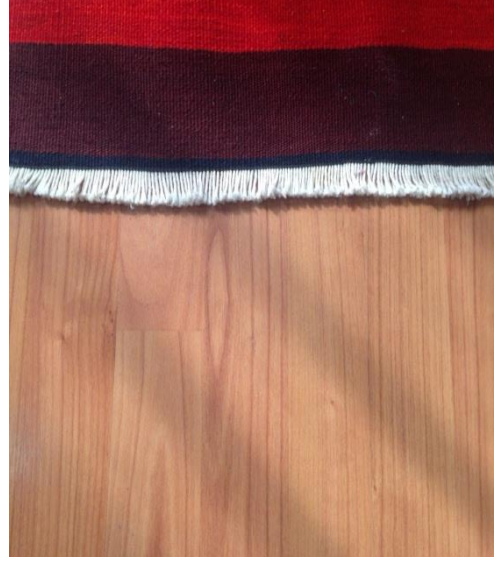
3.2. Doğal Boyalı Halılarda Yıkama ve Eskitme Yöntemleri

İlk aşamada halının arkası ince tüylerin giderilmesi için alev tabancası ile yakılır. İkinci aşamada, halı toz dolabına birkaç halı ile beraber atılır. Dolap döndükçe halılar birbirine sürtüp yumuşar ve parlar. Bu işlemin süresi ortalama beş veya altı saattir. Bu işleminden sonra yıkama bölümünde bol suyun içinde beklettikten sonra deterjan veya şampuan ile fırçalanıp yıkanılır. Gelberi denilen aletle halının yüzeyindeki köpükler kazınarak toplanır. Bol suyla durulandıktan sonra, ıslak halının suyu santerafüj makinesiyle sıkılır.

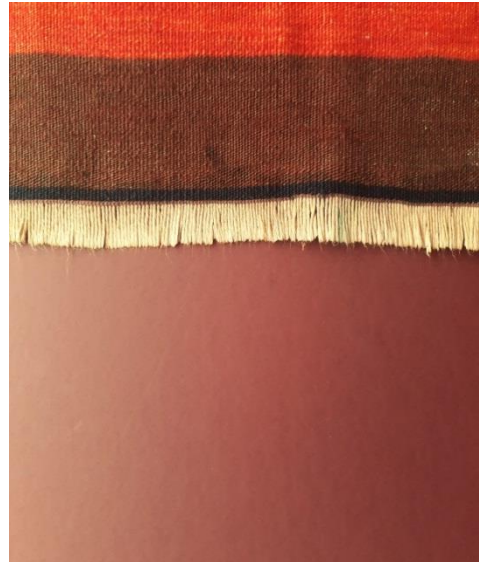
Halı kurutma alanına gider. Daha sonra eskitme işlemleri için özel havuzda her yüz litre suya bir kilogram “Hidrosulfit” karıştırılıp, suyun ısısını 70-75 dereceye kadar yükseltmemiz gerekir. Böylece yıkanmış halımızı havuzun içinde bir saat bekletip, çıkarıldıktan sonra tekrar su ve şampuanla yıkarız ve kurutmaya bırakırız. Fakat daha iyi bir sonuç elde edilmesi için yıkamadan hemen sonra ıslak vaziyette güneşin önüne bırakırız. Çünkü güneşte ısınan halının içindeki su buharlaşır. Halının yüzeyinden çıkan buharlar, halının parlamasına neden olur.³²

³² -Doğal boyalı halılarda yıkama ve eskitme işlemlerini birçok kez kendim gerçekleştirdim (Sohrab-NIAZI)

Doğal Boyalı Dokumalarda Eskitme Yöntemleri:

Resim: 44 Doğal boyalı dokumaların eskitme yöntemi, işlem öncesi, (F: S.N.)

Resim: 45 Eskitme yöntemi, işlem sonrası (uygulama: S. N.), Mart 2018

Doğal Boyalı Dokumalarda Eskitme Yöntemleri:

Bu işlemlerden sonra doğal boyalı halıların rengi çok az bir miktar değişir, fakat dokumalardaki yünlerin dokuları netleşir ve parlaklık kazanır. Halıdaki son işlem olarak, halının çözgüleri pamuksa, çay suyu veya sulandırılmış permengenat ile boyanır. Çözgüleri yün ise, bir kova içinde 20 litre suyu bir kilogram “Hipo” (saf çamaşır suyu) ve yarım çay bardak sirke ilave ederek karıştırılır. Hazırlanmış bu malzeme ile halının çözgülerini boyarız. Birkaç dakika sonra çözgüler sararır ve güzel bir görüntü ortaya çıkar.

3. 3. Açık Havada Güneş Altında Renklerin Soldurması

Güneş altında renklerin soldurması, halı ve kilimlerde tabii ve en güzel yöntemdir. Antalya'nın çevresi ve ilçeleri özellikle Döşeme altı bölgesi bu iş için çok uygun bir yer olduğunu söyleyebiliriz. Her yaz, sezon başı İstanbul ve Anadolu'nun çok yerinden Döşeme altı bölgesine yeni halılar ve kilimler gönderiliyor. Antalya'nın yerlilerinin çoğu için bu iş bir meslek haline gelmiş ve önemli bir sektöre dönüştürülmüştür.

Antalya'nın Döşeme Altı ahalisinin çoğu, küçük gruplar halinde Türkiye'nin dört bir yerinden, özellikle de İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinden halı tüccarlarının halıları ve kilimlerini kendi tarlalarında tam bir sezon (3-4 ay) güneşlenmeye bırakıp, müşahede altında tutuyorlar. Bu işi yapan yerliler belli bir ücret karşılığında kendilerine teslim edilen halı ve kilimleri bilinen bölgeye getirdikten sonra onları, ilkönce halının arkasındaki ince tüyleri ateşle yakıp, daha sonra tozlarını almak ve halıların yumuşatılması için, toz alma dolabına atarlar.

Resim: 46 Ö. H. Y. Temmuz 2017, (F: S.N.)

Bu işlemlerden sonra halı veya kilimler yıkanma bölümüne gider ve şampuanla yıkanılır. Suyunu sıkıldıktan sonra (santerafuj makinesinde) halı tarlasına gönderilir ve güneş altına serilir. Gece gündüz bir sezon boyu halılar tarlada kalır. Tarlalardaki elemanlar her sabah bütün halı ve kilimlerin önce yüzlerini, ertesi gün tersini çevirip güneşin altında bırakarak halı ve kilimlerin solmasını sağlarlar. Böylece halının yüzü ve tersi aynı tonda pastelleşerek eskileşir. Sezonun sonunda halılar ve kilimler tarlalardan toplanır, toz ve kirinden arındırmak için son kez yıkamaya gönderilir.

Toz dolabında tozu alındıktan sonra yıkanır ve kurutulur. İşin sonunda kim hangi tüccardan neler almışsa götürür ve teslim eder.

Resim: 47 Halı Tarlası, Antalya³³

³³ - <http://i.sabah.com.tr/sb/galeri/dunya/anadolu-ajansinin-ayin-fotografi-adaylari/71d.jpg>

Resim: 48 Güneşten önce(arkası) ve sonrası(yüzü), (Uygulama: S.N.), Temmuz 2017

Resim: 49 Güneşten önce(arkası) ve sonrası(yüzü), (Uygulama: S.N.), Temmuz 2017

3. 4. Hayvan Dışkısı İle Renklerin Soldurması

Eskitme yöntemlerinde ilk aşama olarak halı veya kilimlerin yıkama sürecinin gerçekleştirilmesi gerekir. Bu bölümde de büyükbaş (inek) dışkısı karışımıyla eskitme işlemlerine başlamadan önce yıkamadaki kuralları sırasıyla yerine getirmeliyiz. Eskitme işlemine başlarken, büyük bir kovada büyükbaş hayvan dışkısını (inek) suyla iyice karıştırıp halı veya kilimin her yerine yaymalı, halının yüzü ve tersini hazırladığımız bu malzemedan kaplayarak renklerin soldurulması sağlanır.

Resim: 50 İşlem sırası (uygulama: S.N.), Haziran 2017

Daha sonra malayla her tarafını baskı uygulayarak, sıva yapıp yaklaşık 24 saat beklemede kalır. İyice kuruması gerekir, bu süre içerisinde dışkı ve su asit ve amonyak üretip halının boyalarını yakmaya başlar. Süreç bittikten sonra halı yıkamaya gönderilir ve üzerindeki kurumuş olan hayvan dışkıları yıkanır, temizlenir³⁴.

³⁴ -Mustafa KARAKUŞ (yıkama sahibi) bu konuyla ilgili bildiklerini anlatmıştır. Bende uyguladım.-ğ

Resim: 51 İşlem sırası (Uygulama: S. N.), Haziran 2017

Resim: 52 İşlemden önce ve sonrası, (F: S.N.), Haziran 2017

Bu yöntem pek tercih edilen bir yöntem değildir çünkü sürecin zamanlaması çok önemlidir ve herkes bunu ayarlayamaz. Biraz geç kalınması halinde bu karışım halindeki renkleri yakabilir veya uygulamayı erken bitirdiğimizde renkler solmasında etki gösteremeyebilir. Bu yöntem riskli olduğu için pek uygulanmıyor, ayrıca şehirde inek dışkısı bulmak ve bu tarz işlerle uğraşmak çok zor. Bu yöntemi çoğu kimse yapmak istemez.

4. KIRKITLİ DOKUMALARDA ESKİTME YÖNTEMLERİYLE SANATSAL ARAŞTIRMALAR

Kirkitli dokumalarda eskitme yöntemleri ve bu çalışmaların halıda nostaljik bir görüntü bıraktığını ve alıcının gözünde daha hoş görüldüğü, tabii bunun da satışları da etkilendiğini daha önceki bölümlerde belirttim. Aynı zamanda da bu işlemler tüccarın satış politikası olduğunu da anlatmıştık. Bu yöntemlerin doğru bir yolla sanata dönüştürmenin mümkün olduğunu söyleyebiliriz.

Kirkitli dokumaların üzerinde bu yöntem icra edilir ve tekstil sanat alanında yeni anlatım biçimleri araştırılır. İkinci yöntem ise, güneş altında renklerin soldurulmasıyla (tıpkı halıların güneş altında eskitmesidir) çizdiğimiz konuyu bir sanatsal eser olarak ortaya çıkarabiliriz.

Sonuçta bu yöntemleri halı eskitmede değil, sanat yolunda icrâ etmemiz bence daha makul olacaktır. Her iki yöntemlerden (ilaç ve güneş) iki değişik deney yaparak süreçlerini baştan sona anlatmaya çalıştım.

4. 1. Kirkitli Dokumalarda Eskitme Yöntemleriyle Deneysel Çalışmalar

Bu yöntemle sanatsal bir eser ortaya çıkarması için koyu renkli bir halı veya kilim seçtikten sonra istediğimiz herhangi bir motifi kilimin üzerine açık renkli bir kalemle veya terzilerin kullandığı ince beyaz kuru sabun da olabilir. İsteddiğimiz motifi çizip daha sonra sıcak suyla hazırlanmış hiposülfite ve iki, üç değişik fırçayla çizdiğimiz çizgilerin dış kısmını ilaç sürerek istediğimiz renk tonları elde etmeye, konunun ışık ve gölge ayarlarına dikkat ederek sanatsal eserler ortaya çıkarabiliriz. Bu yöntemle kilim üzerinde iki örnekle deneysel çalışmalarımı yüksek gözlemlerinize sunarım.

Resim: 53 “Semazen”, eskime yöntemi, ilaç tekniğiyle, (Uygulama: S. N.), Ocak 2018

Resim: 54 “Ağaç”, eskitme yöntemi, ilaç tekniğiyle (Uygulama: S.N.), Ocak 2018

4. 1. 1. Kirkitli Dokumalarda Güneş Altında Soldurma Yöntemi

Bu yöntemle ilgili daha önce halı ve kilim üzerinde güneş altında renklerin soldurulmasını şahit olduk. Şimdi bu yöntemi nasıl bir sanat haline getirebilmesi için çalışmalarımızı başladık. Bize gerekli olan malzeme, bir parça halı veya kilim, desensiz (düz dokuma) olması daha uygundur. Çünkü düz zemin üzerinde kendi desenimizi (herhangi bir resim veya obje) çizip, hazırladıktan sonra onu bir karton parçası üstünde kalıbını çıkarıp kilim veya halımızın uygun bir yerinde sabitleyip, bir kalemle etrafını çizeriz. Daha sonra kartondan yaptığımız kalıbı kaldırıp, görülen çizgileri üzerine bir parça bezi iplik ve iğneyle kilime dikip güneşin altına bırakırız.

Resim: 55 güneşlenmiş yüzü (Uygulama: S.N.) **Resim: 56** güneşlenmemiş arkası (S.N.), Temmuz 2017

Güneşin altına bıraktığımız halı veya kilimin süresi en az üç haftadır, fakat bu süre daha uzun olabilir. Bu süre kilimdeki boyanmış ipliklerle bağlantılıdır. Kilimdeki boyaların kaliteliyse, daha uzun süreye ihtiyaç vardır çünkü güneş halının üzerinde kolayca ve kısa sürede etkili olamıyor. Güneşin altına bırakılma Süresi, bitiminde kilimin üzerinde dikilmiş bezi söktükten sonra, daha önce çizdiğimiz resim kilimin üzerinde iz bıraktığını görebiliriz.

Bu durumda kilime, soğuk su ve deterjanla yıkayıp, kurutmaya alırız. Bu yöntemle güneş altında kilimin renklerini soldurma işlemini yapıp ortaya çıkan eseri görebiliriz. Aynı yöntemde bende bir lale çizip onu bir kilim parçası üzerine aktardıktan sonra üç haftaya kadar güneşe bırakıp ve çıkan sonucu sizlerle paylaşmaya çalıştım.

SONUÇ

Geçmiş asırlar öncesini dayanan Türk halı sanatının Orta Asya'dan, Anadolu'nun hemen hemen her bölgesini taşınarak günümüze kadar getirdik. Yüz yıllardan beri süregelen köklü bir kültür mirasının devamı şeklinde oluşan ve kimliğini koruyabilen dokuma sanatımız, bugün büyük gayretlerle yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Geleneksel halı dokumalarının çağdaş halıya etkilerini incelediğimizde halı, tekstil sanatları içinde önemli bir yere sahip olmuş, insanoğluya birlikte binlerce yıl gelişimini sürdürmüş, geçmişini bugünle kavuşturmuştur. Göçebe hayatların uzantısı olan halı, farklı kültürlerle harmanlanmış, dokunmuş ve dokunduğu her yerde motif, malzeme, renk, tasarım gibi ayırıcı özellikleriyle, bulunduğu bölgenin adını almıştır.

Halı dokunduğu toplumun kültürel özelliklerini alırken farklı kültürler arası etkileşimlerde bulunmuş ve kendine özgü bir dille olağanüstü sanat örnekleri vermiş ve vermeye de devam etmektedir. Günümüzde yaşatılmaya çalışılan bu sanat alanında ticari amaç ve ekonomik sebeplerle bazı yeniliklerin yapılması gerekiyordu ve yapıldı.

Bu nedenle sanatımızın kültür ve kimliğini değiştirmeden sadece dokumaları soldurmaya karar verdik. Tabii ki o güzel Anadolu'nun motiflerini bozmadan bu yöntemin gerçekleştirilmesi gerekir. Biz insanlar her zaman yeniyi severiz, o yüzden yeni dönemde Türk halı sanatının aslı bozulmadan ve kimliği değiştirmemek şartıyla, yeni pastel renkli halılarımızı görebilmek çok memnuniyet verici bir gelişmedir.

Geleneksel halı dokumalarının güzelliği, nostaljiliği günümüz çağdaş halı sanatına ilham verecek kadar sağlam temellere dayanmaktadır. Günümüzde teknolojinin sağladığı imkanlarla geçmiş ve geleceği eskitme yöntemleri ile birleştirebiliriz. Böylece kültürel değerlerimiz korunurken aynı zamanda geleneksel halı sanatımızın kimliği de yeni bir anlayış kazanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

ACAR Belkıs Balpınar, *Kilim-Cicim-Zili-Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1982.

ALP Turgut, "Vilayet Halıcılığına Bir Nazar-1", *Halka Doğru Mecmuası*, Yıl: 1, sayı: 2, İzmir 1919.

ARSEVEN Haydar, Feshane Halıları, *Türkiye'miz*, sy. 16 (47/10), İstanbul 1985.

ANMAÇ Elvan, "19. Yüzyıl Sonu 20.Yüzyıl Başı Batı Anadolu Ticari Halıcılığı", *Osmanlı*, Ankara 1999.

ASLANAPA Oktay, *Türk Halılarında Hayvan Postu Motifleri*, Fuat Köprülü Armağanı, İstanbul 1953.

ASLANAPA Oktay, *Türk Halı Sanatı*, YKY, İstanbul 1972.

ASLANAPA Oktay, *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1987.

ATALAY Besim, *Türk Halıcılık ve Uşak Halıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1967.

AYTAÇ Ahmet, *Halıcılığın Doğuşu ve Bilinen İlk Örnekler*, İlgı Dergisi, Sonbahar, 1999 sayı: 98.

BARIŞTA H. Örcun, *Türk El Sanatları*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, sy. 975, Sanat Eserler Dizisi 11, Ankara 1988.

BEATTIE M. H., Some Rugs of the Konya Region, *Oriental Art*, 22, London 1976.

BEATTIE M. H. Some Motifs in Anatolian Rugs, *Hali*, 1979.

CSELENYI Ladislav, *Oriental Rugs from the collection of Mr. John Schorsch*, Royal Ontario Museum, Toronto 1972.

DIMAND M. S., *Oriental Rugs and Textiles*, Metropolitan Museum of Art, New York 1935.

DIMAND M. S. *Oriental Rugs in the Metropolitan Museum of Art*, Metropolitan Museum of Art, New York 1973.

- ERDMANN Kurt, “Der Teppich Des 15. Jahrhunderts 15Avr Türk Hshm”, İstanbul 1957.
- EREN Muhittin Salih, Türk Halı ve Kilim Sanatı Üzerinde Türkiye’de Yayınlanmış Araştırmaların Bibliyografyası, *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy. 32, İstanbul 1984.
- FORMENTON Fabio, *Oriental Rugs and Carpets*, Hamlyn, London 1972.
- GÖRÜNAY Neriman, *Doğu Anadolu Köy Halılarının Kalite ve Desenleri*, T. C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Teşkilatlanma Genel Müdürlüğü, 1984.
- İŞLEK S. , Ankara Etnografya Müzesindeki Nomad Karakterli Halılar, *Vakıflar Dergisi*, sy. VII. Ankara 1969.
- ITEN-MARITZ J., *Der Anatolische Teppich*, Office du Livre, 1975 München 1975.
- KARAHAN Recai, *Dünden Bugüne Hakkâri Kilimleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2007.
- KÜÇÜKERMEN ÖNDER, *Batı Anadolu’daki Türk Halıcılık Geleneği İçinde İzmir Limanı ve Isparta Halı Fabrikası*, Cömertler Matbaası, İstanbul 1990.
- KÜHNEL Ernest, “İslamische Kleinkunst”, *Bibliothek für Kunst- und Antiquitäten-Sammler*, sy. 25, Berlin 1925.
- LEWIS F., *Oriental Rugs and Textiles The Perez Collection*, F. Lewis, Publishers, Limited, London 1953.
- MUMFORD J. K. , *Oriental Rugs*, 4. Baskı, New York 1915.
- ÖGEL Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1978, III.
- ÖLÇER N. *Museum of Turkish And Islamic Arts Kilims*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1989.
- ÖNDER Mehmet, Konuşan Türk Halıları, *Türk Kültürü*, sy. III/29, Ankara 1965
- ÖNDER Mehmet, Selçuklu Devri Konya Halıları, *Türk Etnografya Dergisi*, sy. 7-8 Ankara 1964-1965.
- ÖNEY Gönül, *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Süsleme ve El Sanatları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1978.
- ÖZBEL Kenan, *Anadolu Halı Seccadeleri*, C.H.P. Halkevleri, Ankara 1947.

- ÖZEL Ali, *Halıcının El Kitabı*, Adak Matbaacılık, Ankara 1986.
- ÖZHAN Nigar, Bergama’da Eski ve Yeni Halıcılık, *Türk Etnografya Dergisi*, sy. XII, Ankara 1969.
- REED Stanley, *Oriental Rugs and Carpets*, Octopus Books, London 1967.
- ROBINSON Vincent, *Eastern Carpets*, Henry Sotheran & Co., Piccadilly, London 1882.
- SÜMER Faruk, “Anadolu’daki Türk Halıcılığına Dair En Eski Tarihi Kayıtlar”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy. 32, İstanbul 1948.
- THOMSON Jon, *Carpet Magic*, Penguin Publishing Group, London 1983.
- TURKHAN Kudret H. *İslamic Rugs*, Littlehampton Book Services Ltd, London 1968.
- UĞURLU Aydın, “Dokuma ve Estetik Renklendirme”, *Çağın Tekstil Dergisi*, sayı 16, İstanbul, 1990.
- UĞURLU Aydın, “Halı” maddesi, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, 1. Basım, Cilt: 2, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 1997.
- UĞURLU, A., E. Bülent, S. S. Uğurlu “Kuzeybatı Anadolu (Avunya) Halı ve El Dokumaları Envanter Raporu.”, *TÜBA-TÜKSEK Kültür Envanteri Dergisi*, Sayı: 2003-1.
- UĞURLU, S. S., “Kilimlerin Resim Sanatı ile Karşılaştırılması.” *Ev Tekstili*, Sayı: 21, Mayıs 1999, İstanbul: Ev Tekstilcileri Derneği Yayın Organı.
- UĞURLU, S. S., “Anadolu Kilim Sanatı.” *Zemin*, Sayı: 14, Ağustos 2000, İstanbul: Marka Yayınları.
- WORELL W. H. , “On certain Arabic Terms for Rugs”, *Art Islamica*, I, Michigan 1934.
- YETKİN Şerare, “Yurdumuzdaki Müzeler ve Camilerde Bulunan Değerli Halılar”, *Türk Kültürü*, I/4, Şubat Ankara 1963.
- YETKİN Şerare, “İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesinde bulunan bazı Halılar ve Rönesans Ressamlarının Eserleri”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, sy. 2, Ankara 1964.
- YETKİN Şerare, *Türk Halı Sanatı*, 2. basım, Tisa Matbaacılık: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: 150, Sanat serisi: 20, Ankara 1991.

YETKİN Şerare, “Osmanlı Saray Halılarından Yeni Örnekler”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, sy. VII, İstanbul 1977.

YETKİN Şerare, *Historical Turkish Carpets*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları , İstanbul 1981.

YETKİN Şerare, “Selçuklu Halıları ile ilgili yeni buluntular”, *Türk Etnografya Dergisi*, sy. LII-LIX, Ankara 1984.

YILDIZ Hakkı Dursun, *İslamiyet ve Türkler*, İlgı Yayınları, İstanbul 1980.

YOHE R. S. Mc Coy, *Turkish Carpets*, Textile Musuem, Washington D. C. 1968.

ZİGURA Alexandra, *Covoare Turcesti Din Colectia Muzeului*, Bukarest 1966.

DİZİN

A

Abbasiler 9

Alaaddin 9, 11

Ağaç 55

Anadolu 2, 4, 8, 9, 14, 15, 16, 19, 23,
29, 30, 32, 35, 48, 55, 56, 66, 67, 68,
70, 73, 74, 75

Antalya 55, 56

Ateş 40

Avrupa 8, 16, 18, 29, 32

B

Bitkisel 8, 19, 22, 30

Beyşehir 4, 14, 15, 73

Ç

Çanakkale 24, 27, 36

D

Desen 4, 16, 18, 19, 32, 35, 36, 38, 64

Deterjan 43, 52, 65

Dışkı 48, 58, 60

Dokuma 1, 2, 3, 4, 6, 8, 24, 27, 32, 33,
35, 36, 38, 48, 53, 54, 62, 64, 66

Dolap 40, 52

Düğüm 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 19, 20, 40

E

Eser 6, 8, 15, 16, 27, 33, 34, 35, 36, 61,
62, 65, 69

Eskitme 1, 33, 37, 38, 39, 48, 49, 50,
52, 53, 58, 61,

Eşrefoğlu 4, 15

F

Fustat 9, 15

G

Gelberi 39, 43, 52

Gelenek 1, 18, 19, 27, 29, 32, 33, 34, 35,
36, 66,

Geleneksel 1, 29, 32, 33, 34, 35, 36, 66

Geometrik 4, 8, 9, 16, 19

Geyik 6

Gördes 2, 6, 8, 23, 24, 25,

Güneş 46, 48, 52, 55, 56, 57, 61, 64, 65

H

Halı 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 16, 19, 21,
23, 34İ 36, 37, 39, 41, 43, 44, 49, 51, 53

Havuz 50, 51, 52,

Hayvan 2, 8, 16, 18, 48, 58, 67

Holbein 16

Horoz 17

I

Isıtma 17

İ

İlaçlama 48, 49, 50, 51

İngiliz 29, 30, 32, 48

İpek 3

İplik 1, 3, 4, 6, 8, 19, 30, 32

İran 2, 5, 7, 8

İstanbul 15, 33, 34, 35, 55, 67, 68, 69

K

Kış 35, 36, 37, 44

Kilim 1, 3, 4, 27, 34, 35, 36, 37, 43, 49,
50, 55, 56, 58, 62, 64, 65, 67

Kimyasal 39, 48, 49, 50

Kirkitli 27, 48, 61, 62, 64

Konya 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 24,
26, 27, 67

Kova 54, 58

Kök boya 32, 48

Kurgan 6, 7

Kurutma 44, 46, 47, 50, 52, 65

L

Lale 65

Lotto 16

M

Mat 40

Medalyon 19, 20

Mısır 2

Motif 4, 1, 5, 8, 19, 29, 32, 33, 35, 62

N

Natüralist 19

O

Orta Asya 1, 6, 8, 32

Osmanlı 5, 18, 19, 25, 28, 29, 69

P

Pazırık 6, 7

R

Renk 3, 6, 8, 29, 32, 33, 36, 37, 38, 48,
49, 55, 58, 60, 62

Resim 2, 3, 19, 34, 64

Ressam 16, 18, 69

S

Sanat 2, 3, 5, 8, 9, 16, 18, 19, 27, 31, 32,
33, 34, 35, 36, 62, 64, 66

Santerafuj 43

Seccade 23, 24, 31, 68

Selçuklu 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 68

Semazen 62

Sine 19

Soldurması 48, 49, 50, 55

Su 38, 39, 43, 44, 48, 49, 50, 52

Ş

Şalama 40

Şampuan 20, 25, 26

T

Teknik 1, 8, 9, 33

Tezgâh 4, 31, 36

Tüccar 29, 33, 37, 48, 55, 61

Türk 1, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 18, 19, 25, 27,

32, 34, 35, 36, 48, 55, 66

U

Uşak 5, 8, 19, 20, 21, 22, 27

Ü

Üslup 8, 14

Y

Yaz 4, 8, 34, 46, 62

Yıldızlı 19, 20, 21

Yıkama 38, 39, 43, 46, 48, 50, 52, 58

Yöntem 39, 48, 49, 50, 53, 55, 58, 60, 61, 62, 64, 65, 66

Yün 1, 2, 3, 4, 6, 8, 19, 30, 34, 35, 40, 54

RESİMLER LİSTESİ

- Resim 1** Halı Dokumacıları (<http://tr.wikipediaorg/wiki/Hal%C4%B1>),3
- Resim 2** Türk Düğümü, Haziran 2017, (F: S.N.),5
- Resim 3** Pazırık Halısı, (<http://docplayer.biz.tr/docs-images/69/60752534/5-2.jpg>), 6
- Resim 4** Türk Düğümü, Mart 2018, (Ç: S.N.)7
- Resim 5** Fustat’da Selçuklu Halı Parçası (31,5 x 18cm.), 13. Yy. sonu,
(O. Aslanapa, a.g.e., s.30)9
- Resim 6** Konya Selçuklu Halısı, 13. Yy. ,(<http://tr.all.biz/img/tr/catalog/4073.jpeg>)10
- Resim 7** Konya Selçuklu Halısı, 13. Yy. , (O. Aslanapa, a.g.e. s. 22) 10
- Resim 8** Konya Selçuklu Halısı, 13. Yy.(<http://www.anadoluselcuklumimarisi.com/Selcuklular/selcuklu-el-sanati/hali-sanati>) 11
- Resim 9** Konya Selçuklu Halısı, 13. Yy. , (O. Aslanapa, a. g. e. s. 21)12
- Resim 10** Konya Selçuklu Halısı, 13. Yy. , (O. Aslanapa, a. g. e. s. 20) 12
- Resim 11** Konya Selçuklu Halısı, 13. Yy. , (O. Aslanapa, a. g. e. s. 22)13
- Resim 12** Konya Selçuklu Halısı, 13. Yy. , (O. Aslanapa, a. g. e. , s. 22)13
- Resim 13** Beyşehir Selçuklu Halısı, (1,70 x 2,54cm.) 13. Yy. Konya Mevlana Müzesi(O. Aslanapa, a.g.e. , s. 23) 14
- Resim 14** Beyşehir Selçuklu Halısı, 13. Yy. (O. Aslanapa, a.g.e. , s. 27) 14
- Resim 15** Beyşehir Selçuklu Halısı, 13. Yy. (O. Aslanapa, a.g.e. , s. 25)15
- Resim 16** Marby Halısı, (1.45 x 1.09m.) Stokholm Museum, 15. Yüzyıl,
(O. Aslanapa, a.g.e., s. 52)16
- Resim 17** Hayvan figürü, 15. Yüzyıl sonu, İstanbul, Vakıflar Halı Müzesi
(O. Aslanapa, a.g.e., 55) 16
- Resim 18** Horoz figürlü Halı, 15. Yüzyıl sonu, (Konya, Mevlana Müzesi
(<http://www.tcfdatu.org/images/page/big/konya.jpg>) 17
- Resim 19** 16. Yüzyıl Holbein tipi Halı, (Londra, National Portrait Gallery) 18
- Resim 20** Osmanlı Saray Halısı,
(<http://www.tekstilbilgi.net/osmanlıda-saray-halilari.html>) 19
- Resim 21** İran düğümü(sol) – İran düğümü(sağ), (Ç: S.N.)20
- Resim 22** Yıldızlı Uşak Halısı, 16. Yüzyıl, (O. Aslanapa, a.g.e., s.109)21

Resim 23	16. Yüzyıl Uşak Halısı, (Lotto).....	22
Resim 24	Göbekli Uşak Halısı, 16. Yüzyıl, İstanbul Vakıflar Müzesi (http://ottomanrugideas.co/stunning-ottoman-karpets-2017/)	23
Resim 25	Gördes seccade, 18. Yüzyıl, İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi (O. Aslanapa, a.g.e. , s.174)	24
Resim 26	Gördes seccade, 19 yüzyıl sonu, İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi (O. Aslanapa, a.g.e. , s. 173)	25
Resim 27	19. Yüzyıl, Konya seccadesi, (O. Aslanapa, a.g.e. , s. 143).....	26
Resim 28	İngilizlerin Anadolu’da Kurduğu Halı Fabrikası (1902 tarihli)	29
Resim 29	İngilizlerin Anadolu’daki Yün Boyama Alanı (19. Yüzyıl) (http://www.levantineheritage.com/ocm.htm)	30
Resim 30	İngiliz Şirketin 1930’lardan İlanları.....	31
Resim 31	Ö. H. Y. (Özen halı yıkama), Ekim 2017, İstanbul.....	38
Resim 32	Gelberi, (F: S.N.) Ekim 2017, İstanbul	39
Resim 33	Halı’nın Arkasındaki Tüyleri Ateşle Yakılması, (Ö. H. Y.), Ekim 2017.....	40
Resim 34	Halı’nın Arkası, yakılmadan önce ve yakıldıktan sonra, (Ö. H. Y.) Ekim 2017, (F: S.N.).....	41
Resim 35	Ahşap dolap (toz alma dolabı), Ö. H.Y. , Ekim 2017, (F: S.N.).....	42
Resim 36	Demir dolap (toz alma dolabı), Ö. H. Y., Ekim 2017, (F: S.N.).....	42
Resim 37	Santrifüj, Ö. H. Y. , Ekim 2017, (F: S.N.)	43
Resim 38	Halı Kurutma, Kapalı Alanda(ısıtmalı), Ö. H. Y. ,Ekim 2017, (F: S.N.).....	45
Resim 39	Halı Kurutma, Açık Alanda, Ö. H. Y. , Temmuz 2017, (F: S. N.)	46
Resim 40	Kurutma Açık Alanda, Ö. H. Y. , Ekim 2017, (F: S.N.).....	47
Resim 41	Eskitme İşlemleri, Ö. H. Y. Haziran 2017, (F: S.N.).....	49
Resim 42	İlaçlama Yöntemi, sıcak suyla Havuzda, Ö. H. Y. , Kasım 2017, (F: S.N.)	51
Resim 43	Eskitme, İşlemden Önce ve Sonrası, Ö. H. Y. , Temmuz 2017, (F: S. N.)	51
Resim 44	Doğal Boyalı Dokumalarda Eskitme Yöntemi, İşlem Öncesi, Ö. H. Y. , Mart 2017, (F: S. N.).....	53

Resim 45	Doğal Boyalı Dokumalarda Eskitme Yöntemi, İşlem Sonrası, Ö. H. Y. , Mart 2017, (uygulama: S. N.).....	53
Resim 46	Kurutma, Açık Alanda, Ö. H. Y. , Temmuz 2017, (F: S.N.)	55
Resim 47	Halı Tarlası, Antalya (http://i.sabah.com.tr/sb/galeri/dunya/anadolu-ajansinin-ayin-fotografi-Adaylari/71 d.jpg).....	56
Resim 48	Güneşten Önce ve Sonrası, Temmuz 2017, (uygulama: S. N.).....	57
Resim 49	Güneşten Önce ve Sonrası, Temmuz 2017, (uygulama: S. N.).....	57
Resim 50	İşlem Sırası, Haziran 2017, (uygulama: S. N.)	58
Resim 51	İşlem Sırası, Hayvan Dışkısı ile Eskitme, Haziran 2017, (uygulama: S. N.).....	59
Resim 52	İşlemden Önce ve Sonrası, (F: S. N.).....	60
Resim 53	“Semazen” , Eskitme İlaç Tekniğiyle, Ocak 2018, (uygulama: S. N.) ...	62
Resim 54	“Ağaç” , Eskitme İlaç Tekniğiyle, Ocak 2018, (uygulama: S. N.)	63
Resim 55	“Lale” , Kilimin Güneşte İşlenmiş Yüzü, Haziran 2017, (Uygulama: S. N.).....	64
Resim 56	“Lale” , Kilimin Güneşlenmemiş Arkası, Temmuz 2017, (F: S. N.).....	64

HARİTA LİSTESİ

Harita 1 Osmanlı Yöresel Halısının Üretim Yerleri

(<http://farm4.staticflickr.com/3665/9376248147-de287c5677-o.jpg>)28